

KÜLTÜR DÜNYASI

İNSAN, MENSUP OLDUĞU MİLLETİN VARLIĞINI VE
SAADETİNİ DÜŞÜNDÜĞÜ KADAR BÜTÜN CİHAN MİL-
LETLERİNİN HUZUR VE REFAHINI DA DÜŞÜNMEİ...

ATATÜRK

Hilmi Ziya ÜLKEN.....	Unesco ve Milletler Anlaşması Fikri
Fazıl Hüsnü DAĞLARCA	Açlığın ta İlk İnsanlarla Rakseder (Şiir)
Malik AKSEL	Ah Minelaşk
Salâhattin BATU	O Şehir (Şiir)
Sabahattin TEOMAN	Hiroşima Akşamına Serenad (Şiir)
Özdemir ASAF	Yakın (Şiir)
Orhan ARIBURNU	Küçük Hanım (Şiir)
Oktay AKBAL	Georges Duhamel
Şinasi ÖZDENOĞLU	Akropol'den Ankara'ya Selâm (Şiir)
Suut Kemal YETKİN	Albrecht Dürer
Fuat PEKİN	Mücerret Resim
Turhan Oğuzkan	Garipseyiş (Şiir)
Salâh BİRSEL.....	Günlük
Lütfi AY.....	George Devine Ankara'da
Oğuz PELTEK	Tercüme Tarihimize Bir Bakış

Unesco'nun İstanbul Bilimsel İşbirliği Bürosu.
Kitaplar Arasında.

15 MART 1954

Sayı: 3

KÜLTÜR DÜNYASI

Aylık Dergi

- İmtiyaz sahibi** : UNESCO Türkiye Millî Komisyonu.
273, Atatürk Bulvarı, Ankara. Tel. 25684.
- Mesul Müdür** : UNESCO Genel Sekreteri Vedit Uzgören.
- Yazı Kurulu** : Prof. Suut Kemal Yetkin, Prof. Bedrettin
Tuncel, Prof. Bedi Ziya Egemen, Adnan
Ötüken.
- Dergi Sekreteri** : Namık Katoglu.
- Cari Hesap** : Ankara, İş Bankası, Yenişehir Şubesi, 427 Dj.
- Basıldığı yer** : Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi.

UNESCO KİTAP KUPONLARI

Yabancı memleketlerden kolaylıkla, ucuz olarak ve döviz formalitelerine lüzum kalmaksızın ilmî kıymeti haiz kitap, broşür, harita, çeşitli matbualar, fotokopi ve mikrofilm getirtmeği, ilim dergilerine abone olmağı mümkün kılan Unesco kitap kuponları Ankara'da Millî Kütüphane Müdürlüğü tarafından tevzi edilmektedir.

İki yıldır ilim adamlarımız, münevverlerimiz ve ilim kurullarımız tarafından kullanılan ve çok rağbet gören Unesco kitap kuponları, muhtelif dolar kıymetleri üzerinden ve Türk parası mukabilinde verilmekte ve bunlar getirtilecek eserlerin bedeli olarak Avrupa ve Amerika'daki nâşirler ve kitapçılar tarafından kabul edilmektedir.

Tafsilât için şu adrese müracaat edilmesi rica olunur:

Millî Kütüphane Müdürlüğü
(Unesco Kitap Kuponları Servisi)

Yenişehir

ANKARA

KÜLTÜR DÜNYASI

UNESCO TÜRKİYE MİLLÎ KOMİSYONU TARAFINDAN
HER AYIN ONBEŞİNDE ÇIKARILIR DERGİ

15 Mart 1954

Sayı: 3

UNESCO VE MİLLETLER ANLAŞMASI FİKRİ

— I —

Hilmi Ziya ÜLKEN

1945 de İkinci Cihan savaşından sonra Londra'da toplanan bir kongre B. Milletler teşkilâtının kültür, ilim ve eğitim yolundaki temel hazırlığını yapmaya çalıştı. Bu maksatla Birleşmiş Milletler Eğitim İlim ve Kültür Teşkilâtı'nı kurdu. Bu kelimelerin ilk harflerinden ibaret olan UNESCO formülü bu suretle doğdu. 1946 da Paris'te büyük teşkilâtını Avenue Kleber'de tamamladı. O zamandan beri UNESCO, yani milletlerarası kültür anlaşması teşkilâtına katılan milletlerin sayısı günden güne çoğalmaktadır. Memleketimiz de bunlar arasındadır.

UNESCO fikri, esasında, demokratik dünyanın milletlerarası anlaşması için atılmış çok mühim bir adımdır. Bu adıma milletlerarasından mahdud insanların değil, milletlerin bütün manevî ve yaratıcı varlıklarile katılmaları lâzımdır. Bundan dolayı milliyetçilik, demokrasî ve millî medeniyet seviyesinde olan dünya aydınlarının kendi milletleri hesabına bütün varlıklarile bu birlikte çalışmaya katılmaları lâzım gelir. Yine bundan dolayı Unesco birlikte çalışmalarının çok yaygın, samimi ve SPONTANE bir hava içinde gelişmesi, her türlü kapalı cemaat (*ésoterisme*) ve bureaucrate zihniyetinden uzak bulunması gerekir. Nitekim UNESCO'nun önayak olduğu her kültür teşebbüsü veya milletlerarası her ilim teşekkülü böyle bir hava içinde gelişmektedir. Bununla beraber bir yandan UNESCO şifresinin henüz bütün kafalarda yeter derecede çözülmüş olmıyan barbar görünüşü bazıları yadırgatmakta, bir yandan da insanların bürokratik alışkanlıklarından kolay sıyrılmamaları ve her işte atılğanlarla çekingenler arasında doğan tabîi mertebelenmenin burada da

kendiliğinden bir nevi ayrılmaya sebep olması, UNESCO'nun temel gayesine tamamen zıt olan adeta bir nevi "kapalı cemaat" zihniyeti doğurmuş hissini uyandırmaktadır. Kısa zamanda gördüğü işlerin daha verimli, gayesine daha uygun olabilmesi için —heneden ileri gelirse gelsin— bu endişe bulutlarının dağıtılması için gereken tedbirleri almak UNESCO teşebbüsüne inananların başlıca gayelerinden olmak lâzım gelir.

Her medeniyet muayyen seviyedeki cemiyetler arasında bir kültür anlaşmasıdır. Aynı seviyedeki cemiyetlerin en gergin münaseberlerde bulunduğu zamanlar bile, onlar birbirlerine tesir etmeden, kültür mübadelesinden geri kalmamışlardır. Fakat bilhassa insanî dinlerin yayıldığı çağdan beri bu anlaşma daha bariz şekil almıştır. Meselâ İslâm dünyasında insan ideali ve milletler üstü ümmet birliği fikrinin —zaman zaman gevşemiş olsa bile— asırlarca hâkim olduğunu biliyoruz. Şeyh Sâdi'nin, Mevlâna'nın, Yunus'un insan idealleri ile UNESCO'nun gayesi arasında ana hatlarında büyük benzeşmeler vardır. Adeta denebilir ki Uzak-Doğu ve Hint tarihinde olduğu gibi bizim kültür tarihimizde de UNESCO gayesini hazırlayan pek çok misal bulmak mümkündür. Bu konuyu başka bir yazıya bırakarak burada yalnız Batı düşüncesinde UNESCO gayesi yani milletlerarası anlaşma fikrinin gelişmesinden bahsedeceğim.

Voltaire XVIII. yüzyılda "*Dictionnaire philosophique*"inin bir kaç maddesinde milletler anlaşmasına dokunuyordu¹. Fransız İnkılabını hazırlayan düşünürlerin çoğunda bu fikrin kök-

1 Voltaire *Candide* de Leibniz'in iyimserliği ile aplay ediyorsa da anlaşmaya bütün kapılarını kapamıyor.

lerini bulabiliriz. Zaten bu hazırlıklar değil midir ki "İnsan Hakları" beyannamesini doğurmuş ve bugünkü demokrat dünyanın birleşik idealine kapı açmıştır. Fakat bundan daha mühimi umumiyetle milletler anlaşmasına zıt sayılan Alman düşüncesinin, hemen bütün önderleriyle bu fikre zemin hazırlamış olmasıdır. Romantiklerden önce Leibniz, milletler birliği fikrinin ilk büyük rehberidir. "İlimleri ilerletmek için kaideler", "Çatışmalara son vermek ve büyük ilerlemeler yapmak sanatı üzerine nutuk", "İmparatorlukta iç ve dış emniyeti kurmak için sağlam bir temel bulma vasıtaları üzerinde düşünceler", bilhassa "Emniyet üzerinde düşünceler" (*Reflexions sur la sécurité*) Leibniz'in milletler anlaşması ve barış konusundaki başlıca yazılarıdır. Filozofa göre silâh kuvvetile medenî milletlere boyun eğdirmek hürriyete ve ahlâka aykırıdır. Filozofun Alman imparatorluğunun iç muvazenesi üzerindeki düşüncesi *monade*'lar arasında tasavvur ettiği metafizik ahenk fikrine dayanıyordu. Fakat onda asıl mühim olan milletlerarası anlaşma için baş vurduğu çarelerdi. Bunun Milletlerarası İlim Cemiyetleri vasıtasile gerçekleşeceğine inanıyordu. Bu uğurda da Berlin'de, Dresden'de, Viyana'da Petersburg'da bizzat ilim cemiyetleri kurmaya teşebbüs etmiş, veya bu teşebbüslere önayak olmuştu. Çünkü onca âlem, manevî kuvvetlerin organik bütünüdür ve insan cemiyetlerini bu bütüne doğru götürmek için, önce aydınları birleştirmek lazımdır. Leibniz'de UNESCO'nun esas gayelerinden birinin nasıl kuvvetle sezilmiş ve yaşanmış olduğu görülüyor.

Fakat milletler anlaşması yalnız aydınlarla temin edilemez. Buna cemiyetlerin daha etraflı ve kökten katılmaları lazımdır. Romantizm, problemi bu suretle genişletti. Herder'e göre insanîyet kültürle kaımdır, o da beşerî (*humain*) dir. İlim, sanat, din bütün insanlığa hitab eder. Edebiyat, esasında, dünya edebiyatı (*Weltliteratur*) dir. Millî edebiyatlar parçalıdır. Her milletin edebiyatının diğer milletlerin edebiyatlarıyla iş birliği yapması, karşılıklı sempati ile birbirine bağlanması, lazımdır. Goethe, *Wilhelm Meister* de insanlığa doğru yükselen bir yetişmenin merhalelerini anlatıyor. "*Die Geheimnisse*"de Humanus insanlığın sembolüdür. *Faust*'da Avrupa medeniyetinin ve insanîyetçi *idealisme*'in müdafasını yapıyor. Eckermann'a mektuplarında Goethe (14 Mart 1830) millî kinlere karşı millî anlaşmaları ve insanlık duygusunu ileri sürüyor; Almanya'da o sırada uyanmış olan üstünlük iddeası ve tek kalmak arzusu (*particularisme*) ile mücadele ediyor; Almanya'nın hakikî sanata erişmek için universal bir kültüre yükselmek zorunda olduğundan bahsediyor. Herder ve Goethe'nin *humanisme*'leri Schiller'de de hakim-

dir: *Don Carlos, Haydutlar, Wilhelm Tell*, "İnsanlık hakları"nın yeni fikirlerle doludur. Schiller'in vatançılığı adeta Goethe'nin insanîyetçiliği ile muvazene halindedir ve birbirlerini "hür milletlerin anlaşması" fikrinde tamamlıyorlar. Şair "İnsanîyet cemiyetinin menşeleri" adlı risalesinde ve "Üniversal Tarihe ait deneme"sinde dostu Goethe'ye ve Kant'ın insanîyet idealine daha çok yaklaşıyor.

Alman düşüncesinde millî anlaşmalar fikrinde en büyük hamleyi yapan şüphesiz Kant olmuştur. Onun hukuk felsefesi üniversal ve insanî ahlâkının neticesidir. Vakıta Kant'a göre insanlarda harp hali esastır. Çünkü *İnsan nevinin muhtemel menşei* adlı kitabına göre insanı idare eden iki temel içgüdü, cinsiyet ve gıda, onları çarpışmaya sevkeder. Fakat beşerî ahlâk insanları kanunlara tabi bir devletler cemiyeti kurmaya doğru götürecektir. Bu, eşit haklara sahip devletlerden mürekkep bir devlet olacaktır. "Âdetler metafiziki" (*Metaphysik der Sitten*) adlı kitabında bahsettiği bu devletler cemiyeti fikrini daha sonra "Devamlı Barış kitabı"nda (*Traité de Paix perpétuelle*) geliştirdi. İnsanlar için barış hali tabîî hak olmadığı için, bu halin sun'î bir surette kurulması lazımdır. Bunun için de her devletin anayasası cumhuri olmalıdır. Ebedî bir barış uğrunda samimî ve tesirli olarak yalnız cumhuriyetle idare edilen devletler çalışabilir. Savaşa girmeye veya girmemeye karar vermek için bir cumhuriyette bütün vatandaşların reylerine baş vurmak gerekir. Barış birliği yani barış gayesinde iradeleri birleştirmek (*foedus pacificum*) savaşa son verebilir. Buradan da milletler devleti (*Civitas gentium*) doğar. Hakikî siyaset ahlâka dayanır ve onun prensipleri yardımıle gerçekleşir. Machiavel'cilik yanlışır ve böyle bir siyaset başkalarını olduğu gibi kendi kendini de tahrip eder. Kant, bu fikirlerini hayatının sonuna kadar müdafaa etti. *Hükümün Tenkidi* adlı son büyük kitabında (*Kritik der Urteilskraft*) bu konuya dokunuyor. Orada savaşın ulvî bir faaliyet olduğu, hatta uzun bir barışın insanları gevşeteceği ve korkaklaştıracığından bahsediyor. Fakat bunlarla önceki fikirleri arasında hiçbir tenakuz yoktur. Çünkü o zaten savaşın aslî hal olduğunu söylüyordu. Ancak milletler arasında tam bir anlaşma bulunmadığı zaman, milletlerden bir kısmının ötekilerine tahakküme ve zorbalığa kalkması savaşı zarurî kılar. Böyle bir durumda savaştan kaçınmak ahlâk ve siyasete aynı derecede aykırıdır. Bundan dolayı "Hükümün tenkidi"ndeki savaş ve barış üzerinde düşünceleri eski düşüncelerini tamamlamaktadır. Savaş insanlık için şimdiki halde bir zaruret olmakla beraber geçilecek iğreti bir merhaledir. İnsanlığın gayeleri, Kant'a

göre savaşın aşılaraq devamlı bir barışa gidilmesini gerektirir.

Kant'dan sonra Alman romantik filozofları da milletlerarası anlaşma fikrini geliştirmeye devam ettiler. Fichte'nin ilk eserleri, hatta olgunluk eserleri, bu fikirlerle doludur. "İlim doktrini prensiplerine göre tabii hukuk esasları"nda pratik Ben veya hür iradenin zıttı olan başkalarının iradelerile karşılaşacağını, buradan sözleşme (*contrat*)lerin doğduğunu söylüyor. Fakat fertler arasında sözleşmeler olduğu gibi, hür cemiyetler arasındaki karşılaşmalardan da milletler arasında sözleşmeler doğar. Bundan dolayı —ona göre— bir dünya hemşerileri hukuku ve bir milletler hukuku vardır. Meşru olmayan devletlerle mücadele için, hür devletler kendi aralarında muvazene kurmalı ve anlaşmalıdırlar. Buna Milletler birliği (*Völkerbund*) diyor. Burada zamanımızdaki Milletler Birliği teşkilatının (*UNO*) ve UNESCO'nun ilk defa vazih ifadesini bulduğunu görüyoruz. Ebedî barışı temin edecek, Fichte'ye göre bu "Milletler birliği"dir. Dünya hemşerisi (*Weltbürger*) ancak muayyen kayıt ve şartlarla milletler birliğine giren eşit milletlerin vatandaşlarının vasfıdır. Buraya kadar Fichte'nin fikirlerindeki tabii gelişmeyi görüyoruz. "İnsanlık hakları"nın bütün Avrupa'da iyi karşılandığı, Rousseau ve Kant'ın en büyük otorite olarak görüldüğü bu devirde birden bire Fichte'de, hatta umumiyetle Alman düşüncesinde bir tepki uyandı. Bu tepki Napoleon ordularının Almanya'yı istilasından ve dünyaya İnkılâb'ın vaad ettiği hürriyet yerine zulüm ve baskı getirmesinden ileri geliyordu. Bu tepkinin en bariz alâmetini Fichte'nin "Alman milletine nutuklar"ında (1808) buluyoruz. Bununla beraber onun ana fikirleri sarsılmamıştır. Yalnız millî şuur, cebir ve baskıya karşı isyan etmiştir.

Hegel, Alman felsefesinde *pangermanisme*'nin timsali olarak gösterilir. Halbuki bütün sisteminde hürriyetin gerçekleşmesini açıklamaktadır. Hürriyetin temeli, ona göre, bir iradenin başka bir irade ile münasebetidir. Aileden medenî cemiyete, oradan devlete doğru diyalektik bir ilerleme vardır. Manevi varlığın (*Geist*) en üstün derecesi devlettir. İşte bu fikrinden dolayı bazıları Hegel'i müfrit devletçi ve bu sebepten hürriyet düşmanı sayarlar. Halbuki onun sisteminde hürriyetin gerçekleşmesi bizzat devlet ileldir. İç siyasetten sonra dış siyaset gelir. Muhtelif devletler arasındaki münasebetler türlü âmillerle tayin edilir. İhtiraslar, istidadlar, faziletler, nihayet asıl devletin muhtarlığı bu amillerdendir. En karşık, fakat en üstün ve hürlüğe en elverişli münasebetler devletler arasında meydana çıkar. Kâinatın ulvî mahkemesi üniversal tarihtir (*Weltgeschichte ist das Weltgericht*). Üni-

versel tarih hürriyet mefhumunun gelişmesinden ibarettir. Fakat bu ferdi ve sübjektif hürriyet değil, onun temeli olan objektif hürriyettir. Bu hürriyet de akla tabidir. Ancak Hegel'e göre savaş diyalektik çatışmanın zarurî eseri olarak doğar ve aklı ile tarihinin birleştikleri manevî varlık gelişmesinde, daha üstün bir terkinin, daha yüksek bir hürriyetin ifadesi olduğu zaman meşru ve ulvî olur.

Hegel'in, tarihi dahi mantık kadrosuna sokan kesin aklı sistemi, ifratları yüzünden çıkmaza girdi. Ondan sonra bu sistem bir çok yönlere parçalandı: 1) Aynı metodu kullanan,

Hegel'in, tarihi dahi mantık kadrosuna sokan kesin aklı sistemi, ifratları yüzünden çıkmaza girdi. Ondan sonra bu sistem bir çok yönlere parçalandı: 1) Aynı metodu kullanan, fakat kendi zıttı olan Marx'ı doğurdu. 2) Diyalektiğin çözülmesinden, sübjektif Benlere çekilen M. Stirner'i çıkardı. 3) Sübjektiflik de yeni bir metafizikin temelini arayan Kierkegaard'ı çıkardı. Bu parçalanma millî anlaşmalar fikri bakımından da tesirini göstermede gecikmedi. UNESCO idealinin zıttı olan bu fikirlere başka bir yazımda döneceğim.

Fakat ondan sonra milletler ve devletler anlaşması başka çağrılarda devam etti. Daha XVII. yüzyıl başında Suarez gibi tabii hukukçularda devletler hukuku fikri uyanmıştı. Yalnız bunun sağlam ilmi ve felsefî temellere dayanması lâzımdı. XVIII. yüzyıl sonunda *idéologue*'lar bu fikri yeniden ele aldılar. Ancak olanla değil olması gerekenle meşgul oldukları için düşünceleri doyurucu değildi. İlk defa Auguste Comte "Sociologie" dediği yeni bir ilimle filozofların idealini ilmin verileriyle birleştiriyordu. Comte'a göre insanlar için esas olan tek başına yaşayış değil, cemiyet hayatıdır. Aileden vatana oradan medeniyete ve insanlığa kadar bu cemiyetin sınırları genişler. En büyük cemiyet insanlıktır. Milletler onun parçalarıdır. İlimin ilerlemesi, pozitif zihniyetin yer yüzünde yayılması insanlık cemiyetini kuvvetlendirecektir. Bu suretle Comte eski mistik dinlerin yerine, milletlerarasında bilgi ve kültür anlaşmasından doğan insanlık dinini koymaya çalışıyor. Hatta bu dinin yeni âyini, merasimini ve takvimini yapıyordu (*Catéchisme positiviste*).

Aug. Comte'un hayale kaçan "İnsanlık dini" fikri bizzat positiviste'ler arasında bile pek taraftar bulamadı. Ancak onun "Terakkî" imanı ve millî anlaşmalar fikri daha realist görüşler içinde canlandı. H. Spencer cemiyetlerin askeriden endüstriyele doğru geliştiğini söylüyordu. (*Principes de Sociologie*). Fakat vakalar gösterdi ki zamanımızın en çok endüstrilemiş milletleri en büyük askerî kudrete sahiptir.

Tarde ve Durkheim bu hususta daha realist idiler. İnsaniyeti gerçek bir cemiyet sayacak yerde, bir fikir ve ideal olarak anladılar. En ileri cemiyet olan milletlerin kültür birliğinden ibaret millî medeniyet üzerinde durdular. Onlara göre milletlerin anlaşması medeniyet birliği ile mümkündür. Millet meslek tesaütlerinin birleşmesinden doğduğu gibi, medeniyet de milletlerin tesaütünden doğar. Aynı seviyedeki milletlerin meslekleri arasındaki birlikler milletlerarası teşekkülleri, o da millî medeniyet seviyesinde insanî anlaşmayı temin eder. Aug. Comte'un yarı hayalî idealine, bu suretle realist ve ilmî bir yoldan yaklaşmak mümkün oluyordu.

Bergson zekâ ile içgüdü arasındaki kesin ayrışması gibi "açık cemiyet"le "kapalı cemiyet"i, "açık ahlâk" ile "kapalı ahlâk"ı adeta iki zıt

kategori haline koyuyordu. Bununla beraber açık cemiyete daima imkân bırakıyor, kahraman ve örnek insanın her çağda kapalı kalmağa mahkûm cemaatlere rağmen insanlığa açılmış ufuklar olduğunu söylüyordu. Bu yarı iyimser yarı kötümser görüşünde UNESCO fikrine akraba bir tarafı vardır.

Buna karşı zamanımızda Whitehead, M. Scheler, K. Jaspers, Nédoncelle, J. Maritain, J. Benda, J. Royce gibi filozoflar —ayrı zaviyelerden— ruhların karşılıklı nüfuzu, manevî birlik, cemiyetlerin anlaşması fikrini perçinleyecek yeni görüşler getirdiler. Üzerinde teker teker durmaya imkân olmadığı için, yalnız onlardan bir kaçının adını zikrederek devrimiz düşüncesinin çoğunluğu ile millî anlaşmalar fikrine (farklı şekillerde) yardım ettiğini söyleyebiliriz.

AÇLIĞIN TA İLK İNSANLARLA RAKSEDER

Açlığın ta ilk insanlarla rakseder

Uzunda

Üşürsün her sabah yeniden

Göklerde kaybolmuş dağların buzunda

Onun sessizliği

Arslanında yılanında kurdunda kuzunda

Yeni avrılınmış aşkla ılık

Bir eski zaman havuzunda

Kımıldar ve titrer

Garip lezzetlerle garip denizler tuzunda

Bir siyah deri

Sarışın omuzunda

FAZIL HÜSNÜ DAĞLARCA

Dünden çizgiler :

“ A H M İ N E L A Ş K ! ”

Malik AKSEL

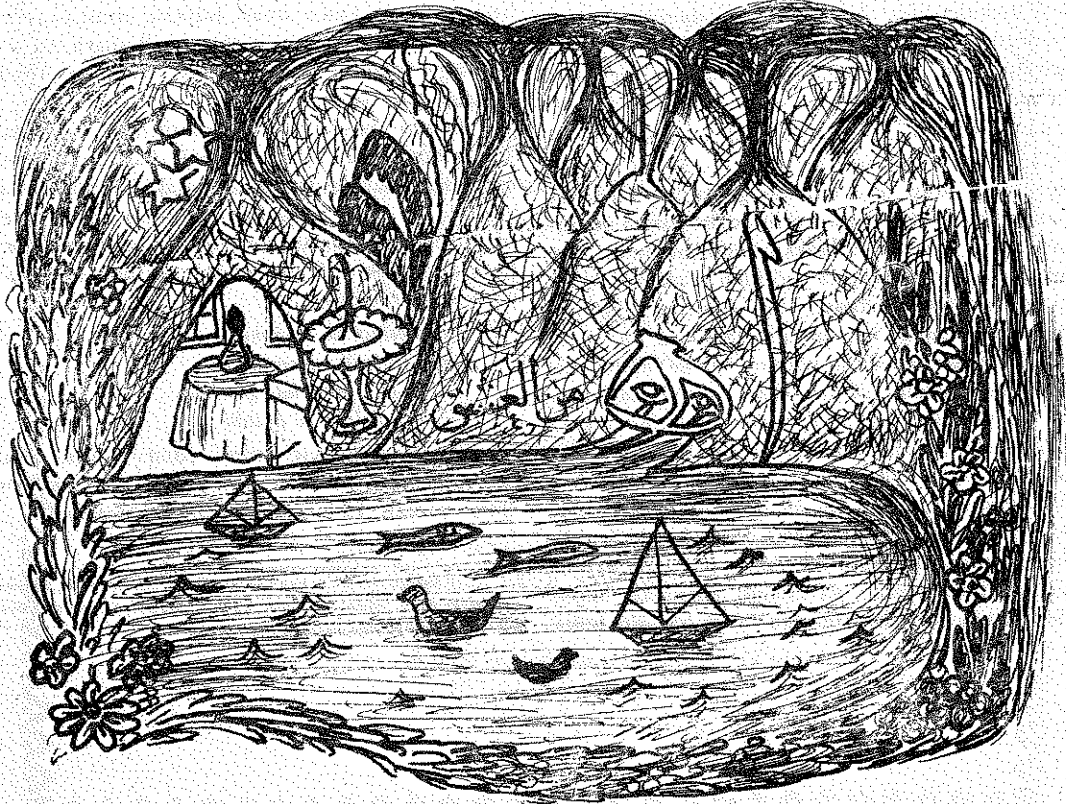
Daha düne kadar berber, manav, nalbur, aktar, helvacı, kavaf, leblebici, yemenici, keçeci dükkânlarında, kahvehane, çayhane, han hamam gibi yerlerde Acem basması denen, çokluk Vezir Hanı'nda yahut Kazancılar'da İstanbul Muallim Mektebi'nden mezun resim ve coğrafya muallimi Hulûsi Efendi'nin matbaasında basılan kazan kulpu gibi rastıklı iki kaşı arasında elif bulunan püskürme benli, sürmeli gözlü, göbeğine kadar göğüsleri açık, saçları dağınık Leylâ'nın, Şirin'in resimleri bugün artık hiç bir yerde görünmez olmuştur. Süleyman peygamberin mührü, Hazret-i Ali'nin devesi ile mahfesi üzerine *Bism-i şah* yazılı resimler, *Edep Yahu*, *Medet Yahu*, *Maşallah*, *Tebarekâllah*, *Garik-i bahr-i isyanım dahilek ya Resulâllah* gibi yarı resim, yarı yazı, kuşlar, ley-

lekler, ibrikler, kayıklar camilerde sırta kadem bastılar.

İstanbul'da o devirde ekseriya aktar dükkânlarını, çayhaneleri tutan Şiirlerin *Şir-ü Hursit*'li bayrakları da sallamır görünürdü. Bunlar başlarından kara papaklarını eksik etmezlerdi. Sırtlarından da siyah Acem gömleklerini çıkarmazlardı.

Buralarda görülen resimler son yıllarda o derece rağbetten düştüler ki İstanbul'da Sahafalarda, hattâ Bitpazarı'nda çerçeveleri fiyatına bile satılamaz oldular.

Eski devirlerin son yadigarı olan “*Ah mine-laşk*” levhalarının bir bir şekilleri de diğerleri gibi ortadan kalktılar. Bilhassa bu levhalarda yazı ile resmin kardeşliğinden ne mânalar çıkarılırdı!

Eskiden bir çok yerlerde görülen Ah Mine-laşk levhası

O Ş E H İ R

Bir şehir ki acılı, gözyaşlı
Evleri insan ruhundan yaşlı
Geceleri yalnız o dostla güzel
Bir beyaz vücut, bir ince bel
O bahçede geçen tek saat birlikte
Bir geniş manzara mavilikte
Kolkola inerken bir yokuştan
Ruhunda sezdiğim güzellik doğuştan
Bu hayat her yerde basamak basamak
Kimi gün buluşmak, kimi gün ayrılmak
Ve ansızın kopuvmek uzağa

En güzel şarkılar bir dağdan bir dağa.
Kuleler, kubbeler belirdi birden
Bir yeşil vâdinin içinden
Yepyeni bir bakış eski bir sokakta
Şu çeşme o dostu bekliyor ayakta
Bir zaman ki acıyla delik deşik
O sarayın içbahçesi sessizlik
Ey kalbim unutmak yaşamaktan iyi!
Yum gözlerini, unut bu bahçeyi!

Gelmiyor benimle gideceğim yere
Şu öpemediğim çiçekli pencere
Şu eski avlu mânâsı bu şehrin
Bende kalan acı, hatıran gözlerin
Derin parıltılı, sevdalı
Ellerin iki ışık dalı.

Benim ki duyduğum acı derinden
Ayrılık saati yakın ellerinden
Bağlıyor kalbimi ölüme kadar
Bu ruhunla süslediğin sokaklar.

SELÂHATTİN BATU

HİROŞİMA AKŞAMINA SERENAD

Günler, güneşler içinde de
O bir tutam aydınlığı tanırım.
Göğsünden geçmiştir, sıcaktır,
İlk öpüş kadar ıslak, yarım.
Muhammed Mustafa'nın gölgesi de
Başında böyle gezerdi sanırım.
Gözlerine değmiştir, yeşildir,
Yaprağa harcanmamış yeşil.
Gün batınca da renklidir,
Sen de tanırısın.
Baldan geçmiş uyku gibi esneye gerine
Gelir yerleşir gözlerine.
Ayışığı vurmuş sanırısın
İçinin düşünce değmemiş bir yerine.

SABAHATTİN TEOMAN

Y A K I N

Bir ışık düşerse üstüne basma,
Daha yakınlaşır, korkarsın.
Bir leke, sil de gör,
Leke kalır, sen çıkarsın.
Bir gölge, nereye gider.
Gözlerince gider, bakarsın.
Bakarsın girer gözlerinden,
Leke onun peşinden, bakarsın.
Bir ışık düşerse üstüne basma,
Gözlerine basarsın.

ÖZDEMİR ASAF

KÜÇÜK HANIM

Allandı pullandı
Adalara yollandı
Küçük hanım
Keskin naneciden
Bir külâh nane aldı
Çamlar altında
Yattı yuvarlandı
Küçük hanım
Keskin naneler yedi
Nane
Dökülür tane tane
Küçük hanım
D ö k ü l d ü !

Orhon ARIBURNU

GEORGES DUHAMEL

Oktay AKBAL

Çağımız edebiyatının en büyük yazarlarından biri olan Duhamel'in hayatı ve eseri üzerinde dikkatle durulduğu zaman onun bir çeşit insanlık havarisini olduğu görülür. Bu demektir ki o, gerek hayatı örnek olarak ele alındığı zaman, gerek sayısız ciltleri dolduran hayal ve düşünce eserleri okunduğu zaman kişiliğinin mutluluğu için gücünün yettiğince didinmiş büyük bir insan olarak karşımıza çıkar. Yazarlar vardır ki onların ilkin yazarlıkları bizi ilgilendirir, sonra kişiliklerini hatırlarız. Oysa ki Duhamel'in eseri ile kişiliği ayrılmaz bir bütün teşkil eder. Kişiliğini de, eserini de incelerken bunların birbirine olan etkileri üzerinde durmamız gerekir. Belki de kişiliğindeki o zengin insanca duygular, cömertcesine yaşattığı şefkat, hemcinsine sevgi, yakınlık, taşkın bir merhamet gibi üstün özelliklerin eserlerine aynı kuvvetle geçmiş olması, Duhamel'i çağımızın en ileri gelen bir romancısı, dolayısıyla de insanoğluna yeni bir moral vermek isteyen bir çeşit aziz haline getirebilmiştir.

Duhamel herşeyden önce Batı medeniyetinin, Avrupa kültürünün insanıdır. Onu ancak böyle bir toplum yetiştirebilirdi, o da ancak böyle bir toplumda yaşayabilir, yaratabilirdi. Onun Moskova'ya yaptığı bir geziden sonra: "Ben bu memlekette yaşamak zorunda kalırsam, ya bu memleketin değişmesi, ya da benim ölmem gerekir" sözünü söylemesi ve Amerika'nın ruhsuz endüstri haline gelmiş medeniyeti karşısında büyük bir hayal kırıklığına uğraması, yapısındaki, özündeki Avrupalılığın sonucudur. Duhamel'i, gerek kişiliği, gerek sanatının

Georges Duhamel

anlamını çözmesi bakımından şu küçük hikâye yeter bir örnektir sanırım. Birgün evlerde reçel pişirilmesinin hem masraflı, hem de yorucu olduğunu, reçellerin fabrikalarda seri halinde imal edilmesinin, daha ucuza geleceğini söyleyen bir iktisatçıya Duhamel şu cevabı vermişti: "Ya reçelin evin içine yayılan kokusu, onun bir anlamı yok mu?" Duhamel hayatı yapan şeylerin küçük saadetler, küçük sevinçler, küçük acılar olduğunu anlatıyor. Kahramanları da küçük hayatlarının akışında kendi ölçüleriyle bir azizlik ardındadırlar. Edebiyattan, sanattan zevk alan kişiliklerini daha da geliştirmek isteyen, belki bunu başarıp, belki başaramıyan küçük insanlar top-

luluğu. Bu Fransız toplumunun orta sınıfıdır. Duhamel'in en çok sevdiği insanlar bunlardır. Romanlarında onları bol bol tanıyoruz, kendimize yakın buluyoruz.

Duhamel'in sanatı işte bu kendimize yakın bulduğumuz insanları çizer. Başlıca iki roman serisinde, "Salavin"lerde ve "Pasquier"de bu iddiasız kişiöğullarını buluruz. Öteki eserlerinde de olayların geçtiği ortam, kişiler, serüvenleri hep, her zaman olabilen, gözönünde hemen her gün benzerlerini gördüğümüz şeylerdir. Burada kısaca Duhamel'in hayatı ve eserleri üzerinde durmamız gerekiyor. Duhamel 1884 de Montagne Sainte-Genevieve'de doğdu. Çocukluk yılları hemen hemen "Pasquier" serisindeki kahramanlardan Laurent'inki gibi geçti. Babası oldukça garip adetleri olan bir adamdı. O da bu romanlarda gerçek görünüşüyle çizilmiştir. Çocukluğu Paris içinde boyuna evden eve taşınmakla geçti. Bu ev değiştirmeleri çocuk Duhamel'e Paris'i tanıttı. Kırkıdan sonra Tıp öğrenimine başlayan babası elli bir yaşında doktor olmuştu. Oğlu da birkaç yıl sonra tıp öğrenimini bitirecekti. Duhamel'in fikri yetişmesinde daha çok ilim rol oynadı. Dinin ve felsefenin etkisi yok gibiydi. 1906—7 yıllarında Rene Arcos, Charles Vildrac gibi yazar arkadaşlarıyla birlikte Creteil'de "Abbaye" adlı bir toplu hayat kurmak istediler. Birlikte yaşıyor, birlikte çalışıyor, kitaplarını kendileri dizerek hazırlıyorlardı. Duhamel'in ilk kitabı *Des Légendes, des Batailles* (1907) bu yayında çıktı. İlk edebî çalışmalar şiir ve tiyatro üzerindeydi. Kısa zamanda küçük bir seçkin okur onu bu alanlarda kalem oynatan genç bir kabiliyet olarak tanıdı. 1914 savaşının eşliğinde *Mercure de France* dergisinin edebiyat tenkitlerini yazıyordu. Silâh altında doktor olarak geçirdiği elli ay içinde cephede bir hasta arabasında iki bin üç yüz ameliyat yaptı, binlerce yaralıyı te-

davi etti. İnsanların ıstıraplarını yakından gördü, tanıdı. Yavaş yavaş onda bir insanlık anlayışı, bambaşka bir insanlık sevgisi, şefkati doğmaktaydı, insanı yeni yeni anlamaya başlıyordu. Boş zamanlarında çiziktirdiği parça parça yazılar *Vie des Martyrs* (1917)i meydana getirdi. Bu kitap o zamana kadar hiç yazılmamış bir şekilde harbi anlatıyordu. Bütün gücüyle bunca ıstırapın hatıralarının kaybolmamasını istiyordu. İnsanlar, medeniyeti yapan şeylerin bütün bu toplar tüfekler, bütün bu makineler olmadığını bilmiydiler. "O ancak insanoglunun kalbindeydi, başka yerde değildi". *Civilisation* (1918) bir önceki kitabın devamı gibidir. Medeniyetin en gerçek anlamıyla kurulmasını diliyordu. "Bir daha bu canavarca ve anlamı olmayan serüven tekrarlanmamalıydı" iki savaş arasındaki yirmi yıl hep bu amaç için çalıştı. Dar milliyetçi düşünceleriyle boğuştu, dünyaca bir iyilik, barış ve kardeşlik duygusunun kurulması için uğraştı. Birinci dünya savaşından sonra 1918'de Goncourt ödenini de kazandı. Artık günden güne ünü yayılıyordu. Tıp alanındaki çalışmalarını bırakıp kendini tamamen edebiyata verdi. Şiirle, tiyatroyu da pek ihmal etmedi, ama gerçek kabiliyetinin roman ve deneme alanında olduğunu anlamıştı. Denemeci olarak ilk ününü *La Possession du monde* (1919)a borçludur. Savaştan çıkmış insan kütlelerine saadetin yollarını çizmek ister. Saadetin, olayları tam ve bütün derinliğince bilmeye dayandığını söyler. Dünyaya sahip olmaktaydı saadet. Bu da bu dünyanın çiçeklerini, hayvanlarını, insanlarını tanımaktı. Kişiyi çevreleyen şeylerin eşsizliğini, zenginliğini bilmiyen bizler ne kadar fakir kimselerdik *Le Voyage de Mocsou* (1927) ile *Scènes de la vie future* (1932), Duhamel'deki bireyciliğin, biri komünist, öteki kapitalist iki büyük memlekete yaptığı gezilerin hayal kırıklığını anlatır. Kütle medeniyetlerini anlamıyor, sevmiyordu. İn-

sanca duygulardan sıyrılıp makineleşen bir medeniyetin gerçekten insanların yararına olduğuna inanmıyordu. Ona göre her yeni icat edilen makine kişioglunun biraz daha kendine esir ediyor, insanlığını öldürüyordu. Sadece ilme ve endüstriye dayanan bir medeniyeti red ve inkâr edip estetiğe ve morale dayanan bir medeniyeti özlüyordu. “Beni Jean-Jacques’ın yolundan gitmekle suçlandırıldılar” diye yazıyor. “Ben kişioglunun endüstri medeniyetinden ve onun neticelerinden çekinmesi gerektiğini söyledim. Hiçbir zaman insanlara kendi medeniyetlerinden vazgeçmelerini söylemedim, yalnız bu medeniyet üzerinde düşünmeleri gerektiğini anlatmaya çalıştım.”

Buraya kadar Duhamel’in sanatının özünü yapan ana düşüncelerin nasıl ortaya çıktığını gördük. Yazar asıl kalıcı eserlerini bundan sonraki yıllarda verecekti. “*Salavin’in hayatı ve serüvenleri*” adını taşıyan beş ciltlik serisi Duhamel dünyasının milletlerarası bir genişlik kazanmasına sebep oldu. Bu romanların başlıca kahramanı Louis Salavin fakir, bahtsız, gösterişsiz, kendi halinde bir Parislidir. Muhayyilesinin, iç güdülerinin, şuur altından gelen dürtülerin her insan gibi o da esiridir. *Confession de Minuit* (Gece Yarısı İtirafı adıyla S. K. Yetkin ve S. Eyüboğlu tarafından dilimize çevrilmiştir), *Deux Hommes* (1924 — H. F. Ozansoy tarafından dilimize çevrilmiştir), *Le journal de Salavin* (1927 — H. F. Ozansoy tarafından dilimize çevrilmiştir), *Le Club des Lyonnais* (1927) ve *Tel qu’en lui meme...* (1932)de bu silik insanın büyük olaylarla dolu olmayan gündelik serüvenini buluruz. Bir bakıma bu roman Salavin adlı küçük bir adamın hayatı keşfetmesi, onu tanımasıdır. Salavin, Andre Maurois’nin işaret ettiği gibi, bir Prens Andre, bir Julien Sorel tipinde roman kahramanı değildir, o daha çok Don Quijotte’ye yakındır. Nasıl Cervantes mahzun şövalyeye, onun bütün düşünce ve hareketlerine tam manasiyle

hâkimse, Duhamel’de Salavin’e öylesine hâkimdir. Salavin kimi temsil ediyor? Zeki, güzel kitapları seven, düşünmekten hoşlanan, hastalık derecesine varan bir duyarlığın eline düşmüş bir küçük Fransız memuru. Patronunun kulağına elini değmek arzusunu geri itemeyip işinden kovulan küçük bir memur. Gururlu küçük bir insan. Günün birinde kalabalık içinde kendisini görüp değerini anlayacaklarına güvenen bir kişiöglü. Açıkcası hepimiz gibi bir insan. Bizim hayallerimizi, arzularımızı, duygularımızı, umutlarımızı taşıyor. Duhamel bir konferansında Salavin’i çizmekle hem zaman rastlanabilecek insan tipiyle, yirminci yüzyılın insanını anlamak istediğini söylemişti. Her devirde rastlanan kişi bir sürü acıların ıstırabını çeken ve binbir engeli aşarak kurtuluşa kavuşmanın yollarını arayan insandır. Yirminci yüzyılın kişisi ise kendisine karşı çalışan modern çağın her çeşit mekanik hayatını alt etmek zorunda olan insandır. Salavin’de dini inanç yoktur, ama o Tanrısız da olsa, insanın gene de kalkınabileceği kanısındadır. Salavin bir Dostoyevski kahramanı da olabilirdi. Ama o zaman belki tamamen başka bir tip ortaya çıkardı, meselâ bir Prens Mişkin olurdu. Oysaki Salavin tam bir Fransız kişisidir. Duygusu, düşüncesi, hareketleri ile onda hepimizden bir şeyler vardır. Başka bir deyimle hepimizde biraz Salavin’lik bulunuyor. Duhamel’in kahramanının ölmezliğin dagmasını taşıması bundandır.

Duhamel’in en büyük eseri hiç şüphesiz “*Chronique des Pasquier*”dir. Salavin aşksız bir dünyada bir moral, bir felsefe inancı aramış, bulamamıştı. Pasquier ailesinin ciltler boyunca sürüp giden hayatı ve serüvenleri de okuru gene bir felsefe ve bir moral ardında yolculuğa çıkarıyor. Ama bu defaki kahraman Salavin gibi başarısızlığa önceden mahkûm değildir. Laurent Pasquier başarıya eriyor, örnek bir insan oluyor. Çünkü burada Duhamel kendini, kendi ailesini,

kendi serüvelnini çizmekte. Roman kahramanı hayatın süre gelen bir didinme bir çalışma olduğunu başlangıçta anlamış, hayatını ona göre kurmuş. Salavin'in ölmek üzereyken sezdiği Laurent'in ise ömrü boyunca inandığı şey şudur: "Mucize eser değildir" bunun bir izahı da kişinin ekmeğini, saadetini alınının teriyle kazanacağı ve kurtuluşu ancak bir sürü ıstıraplardan sonra erişeceğidir. Pasquier'ler de Duhamel'in ailesine çok benzeyen bir aile buluyoruz. Baba, anne erkek ve kız kardeşler... Bunların serüvenleri *Le Notaire du Havre* (1933 — H. F. Ozansoy tarafından dilimize çevrilmiştir), *Le Jardin des Bêtes Sauvages* (1934 — *Le Jardin des Bêtes Sauvages* (1934), *Vue de la Terre promise* (1934), *La Nuit de Saint Jean* (1935), *Le Désert de Bievres* (1937), *Les Maîtres* (1937), *Cécile parmi nous* (1938), *Combat contre les Ombres* (1939), *Suzanne et les Jeunes Hommes* (1941), *La Passion de Joseph Pasquier* (1942) kitaplarında anlatılıyor. Bunlarda tehlikeli ve sempatik Mösyo Pasquier'yi, biçare Madam Pasquier'yi, sinik Joseph'i, egoist Ferdinand'ı, müzik aşığı Cecile'i, günün birinde aktris olacak Suzanne'ı tanyoruz. Bu roman üzerinde uzun boylu incelemelere girişmek mümkün. Romanın bütününden çıkarabileceğimiz anlam ise hayatın bomboş bir adaya doğru yapılan bir yolculuk olduğudur "Denize düşenlerin, cesaretlerini kaybetmeden ne mümkünse onu kurtarmaları gereklidir."

Bütünyle bakılınca Georges Duha-

mel'in eserinin başlıca özelliği derin bir sevgi ve şefkat duygusunu taşımasıdır. Önemli olan şeyin insanoglunun kalbinde, içinde olup bitenler olduğunu anlaması, bunu Natüralistlerde gördüğümüz bir sürü teferruata girişmeden doğrudan doğruya insanın kalbine girerek, onu aşkla, sevgiyle, şefkatla anlamaya, dinlemeye çalışarak yapmasıdır. Duhamel'in duyarlığında zekânın yeri yok değildir. Hatta yer yer humour'a yaklaştığı olur. Derin bir duyarlığın canlı bir zekâyla, diri bir kültürle, bir hekim gözlemiyle birleşmesi eserini aşırı bir duygululuğa düşmekten koruyor. Duhamel ne fazla zekâyâ, ne fazla duyarlığa kaçıyor. Hep olaylar ve duygular karşısında insanca bir tavır takmıyor, yetiniyor onunla. Uslubuyla ve insanlığa bir moral getirmek isteğiyle, Duhamel'i Fransız klâsik geleneğine bağlamak mümkündür. Açık olmak, açık yazmak birbirini tamamlar. Romanlarında hiç bir zaman belirsizliğe düşmemiş olması da Duhamel'in daima ne yaptığını, ne söylemek istediğini bildiğini gösterir.

Duhamel'i insanlığa bir *message* getiren yazarlardan sayabiliriz. Onun bildirisi belki bilmediğimiz bir şey değildi. Her insanın içinde var olan bir şeydi. Ama onu bulabilmek için birinin göstermesi gerekliydi. Duhamel yirminci yüzyıl insanına bir bakıma kendini tanıttı da demek mümkün. Maurois da diyor ya: "o gündelik hayatın içindeki harikulâdelikleri, alışageldiğimiz şeylerdeki güzellikleri bulup gösteren adamdır."

AKROPOL'DEN ANKARA'YA SELAM

— Orhan H. Çıray'a sevgilerimle —

Ellas çocuklarının neşesini gördüm
Düşündüm öz memleketimin hüznünü
Termopil'de bugün bayram günü
Akropol'den memleketi düşündüm.
Boş lâftır yıllarla oyalanmak
Bütün mesele sevmektedir dostum
Hürriyeti can pahasına kazanıp
Ölümlere hazır yaşamak güzeldir
Geçti, eski ilâhlar devri
Müzelerden hayata çıkmalıdır
Bu gece Atina sokaklarında
—Sağları yaz rüzgârına emanet—
Binlerce Apollon
Binlerce Venüs'ü koklamadadır.
Selâm dostlar selâm, bu gelen güne
Bayraklar elele, bayraklar elele
Ekvatör üstünden bütün dünyayı
Kuşatmaktadır.
Kavgalardan kalma bu heyecan
Yeni ve dipdiri
Gururun alnyazısını alkışlıyor eller
İnsanlığa parmak ısırtacak bir tek zafer
Bin hezimetini gölgelemektedir.
Selâm, Diyonizos'un avuçlarına
Doldursun mis kokulu samo, reçina
İçiyor "Ohi" gününün şerefine
İçiyor gelecek günler aşkına
Atina.
Ey bütün delikanlıları dünyamızın
Kaldırın kadehlerinizi şerefine
İnsanca yaşamanın
Ölümsüz yaşamının şerefine
Kadehlerimizi
Ey bütün delikanlıları dünyamızın.

Şinasi ÖZDENOGU

A L B R E C H T D Ü R E R

Suut Kemal YETKİN

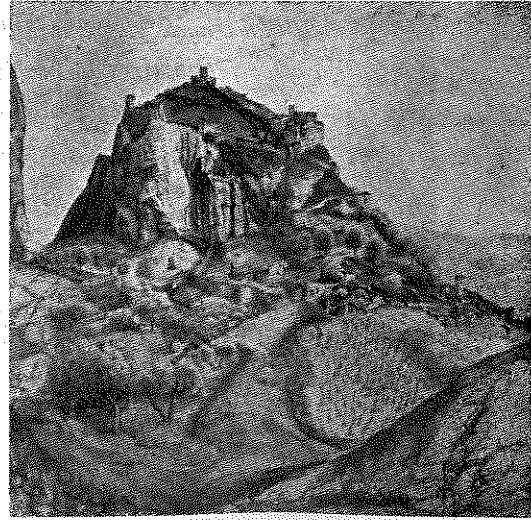

Hieronymus Holzschuher'in portresi

Rönesans'ın ilk büyük Alman sanatçısı hiç şüphesiz A. Dürer'dir. 21 Mayıs 1471'de Nuremberg'de doğmuş, 6 Nisan 1528'de, 57 yaşında iken doğduğu şehirde ölmüştür. Babası, 1455'de Macaristan'dan göç etmiş bir kuyumcu idi. İlk sanat bilgilerini babasından öğrendikten sonra 1486'da ressam Wolgemut'ın atölyesine girmiş, orada 3 yıl çalışmış, 1494'e kadar Bâle'de, Colmar'da, Strazburg'da kaldıktan sonra Venedik'e gitmiş, oradan doğduğu şehire dönerek evlenmiştir. Bahtsız bir evlilik hayatı geçirdiğini, hayatı hakkında yazılmış olan eserlerden öğreniyoruz. 1506—1507 aralarında İtalya'ya, 1520'de Hollanda'ya gitmek üzere iki kere daha Nuremberg'den ayrılan Dürer İtalya seyyahatlerinde Polaiolo'nun, bilhassa Mantegna'nın çıplak figürleri karşısında derin bir yahranlık duymuştur. Onun mitolojik konular üzerindeki çiplakları bu devre

aittir. Bunlar, Alman resminde ilk defâ görülen şeylerdi.

Dürer hem ressamdı, hem gravürçü; ama onun gravürçülüğü ressamlığından daha kuvvetlidir. Yaratıcı muhayyilesinin gravürde çöştüğü görülür. Bir gravür yapmak için, sanatçı bakır, tahta üzerine desininin çizgilerini oyar, sonra çizgiler üzerine mürekkep akıtarak tahtayı veya bakır levhayı kâğıt üzerine bastırır. İşte kâğıt üzerine bu suretle çıkan resim, gravürdür. Dürer, bu teknikle, 1498'den 1506'ya kadar, en tanınmış, en büyük eserlerini vermiştir: Bunlar: Apokalips'in korkunç sahnelerini gözlerde yaşatan, İsa'nın çektiklerini anlatan, Meryem'in hayatını canlandıran gravür serileridir. Ayrıca Dürer'in insanlığı tahlil eden Şövalye ve Ölüm (1513), Aziz Hieronymus ve Melânkoli (1514) gibi üç büyük eseri daha vardır. Birinci eser en tehlikeli durumlarda bile vicdanı ve Allahı huzurunda huzura kavuşan insan'ın ne ölüm tehlikesinden, ne de şeytanın tuzaklarından korkmadığını ifade eder. İkinci eser, hücrelerine kapanmış olan Aziz Hieronymus'un etrafındaki eşyaya ve hayvanlara sirayet eden, huzurunu aksettirmektedir. Yerde yanyana uyuyan aslanla köpek; tam bir düzen

Tyrol'den manzara

Odasında çalışan Aziz Yérômé

içerisinde yerlerini almış olan eşya, hepsi, sessizliğin ifadesidirler. Melânkoliye gelince: Büyük kanatlılarıyla yere yığılmış gibi duran bir kadın, hüznü dolu gözleriyle uzaklara bakıyor; bütün insan bilgilerini gözden geçirdiği halde ne rahatı, ne de huzuru bulmuştur. Her yeni şey, önünde yeni meçhuller açmıştır. Yabınışında duran kitaba ve başka şeylere baş vuracak ta ne olacak? Zaman durmadan geçiyor. Ama onda harekete geçecek kuvvet yok. Dürer, melânkoli hakkında şunları söyler: “yaratılışımızdan gelen birecessüs ile, çok şey öğrenmek ve herşeyde gerçeği ele geçirmek istiyoruz. Ama dar zekâmızla, sanatın, gerçeğin, hikmetin kemaline varamayız... yalan, bilgilerimizin temelindedir, ve karanlıklar bizi dört yandan merhametsizce kuşatmaktadır, öyle ki el yordamı ile yürürken bile her adımda sürçüyoruz.”

Muhayyilemizi, görünen şekillerin arkasında başka bir âleme sürükleyen Dürer, eşine az rastlanır bir portre ressamı idi. Birkaç çizgi ile bir karakteri, bir ruhu tespit etmesini onun kadar bilen yoktu. Annesinin, Jerome Holzschuher'in portreleri bunun açık delilleridir. Yaptığı protreler arasında kendi portrelerini de unutmamak lâzımdır. Bunlardan, Dürer'in, omuzlarına kadar dökülen, kıvrıkcık saçları, mağrur bakışları, nârin elleriyle çok güzel bir delikanlı olduğunu anlı-

yoruz. Sanatçının fırçasından çıkan ve adeta yaşayan saçlar karşısında hayran kalmamağa imkân yoktur. Bu konuda küçük bir fıkrâ dikkati çeker: Dürer, İtalya'da bulunduğu sıralarda ressam Giovanni Bellini, bir gün kendisinden portrelerinde gördüğü saçları resmetmek için kullandığı hususi fırçalardan birini ister. Dürer: “hay hay!” der ve Bellini'ye kullandığı alelâde fırçalardan birini verir. İtalyan sanatçısı hayretler içinde: “nasıl olur, der, alelâde bir fırça bu! bu güzel saçları gerçekten böyle bir fırça ile mi yaptınız?” o zaman Dürer, fırçayı alır ve ancak kendisinin yapabileceği o harikulâde saçlardan bir örnek verir. Ressamın portrelerde gösterdiği başıyı manzara resimlerinde gösterdiği söylenebilir. Rönesansta portre sanatın gördüğü rağbeti kişilik şuuru izah etmektedir. Halbuki manzara resminin bir ruh hali olarak ortaya çıkması için tabiat duygusunun uyanmış olması lâzımdır. Bu sebeple Dürer'in resimlerinde manzaraya rastlanmaz. Onun manzara resmi olarak yaptığı şeyler, umumiyetle seyyahat notları halinde Tiroller'den geçerken, kalemle acele çizdiği taslaklardı. Sanatçının yağlıboya tek manzara resmi yoktur. Gravürlerinde ise manzara daima figürleri çevreleyen ikinci derecede bir unsurdur. Suluboya ile çalıştığı manzaralarda ise sanatçı, renk ve ton esasına dayanan suluboya tekniğinin imkânlarından faydalanmamış, yaptığı desenleri sadece renkle boyamakla kalmıştır.

Dürer'in, hayatının sonlarına doğru yaptığı dört havari figürü de onun dinî resimleri arasında yer alır. Dört havari, iki ayrı levhada, ikişer ikişer resmedilmiştir. Her resimde havarilerden biri ön plânda, resme hâkim bir durumda, öbürü arkada öteki de tâbi bir durumda görülmektedir. Siyah, düz, bir zemin üzerinde, geniş kumaş kıvrımlarıyla dökülen elbiseler içinde büsbütün gösterişli bir intiba bırakan bu figürler ideal olarak tasvir edilmiştir. Dürer, 1500 yılından sonra insan vücudunun nisbetlerine daha yakın bir ilgi göstermiştir. Güzelliği gerçekleştiren nisbetleri araştırmaya koyulmuştur. Kendisini yıllarca uğraştıran, insan vücuduna ait birkaç gravür, riyazî ve hendesî araştırmalarının bir neticesidir. Vücudu böylece aklın prensiplerine irca ettikten sonra mekânı da aynı prensiplere irca etmek kaçıyordu. Önceleri, manzaraları gördüğü gibi yapan Dürer, sonraları bir mekân yapısının şemasını öğrenmiş, perspektivi incelemeye koyulmuştur. Meryem'in hayatını anlatan gravürlerbu hususta en açık örneklerdir. Bu gravürlerde mekân, Rönesans mimarî motiflerinin yardımı ile gösterilmiştir.

Hüccesine kapanıp düşüncelere dalan Aziz Hieronymus gibi, yıllarını, güzelliğin ne olduğunu araştırmakla geçiren Dürer, sonunda onun ne

Melankoli

olduğunu bilmediğini teslim mecbur kalmış ve şu hükme varmıştır: “güzelliğin ne olduğunu bilmiyorum! ama gerçekten sanat, tabiattadır; kim onu çekip çıkarırsa onundur”. Dürer’in tabiata derin bir sevgi beslemesinin sebebi bu sanat görüşünde aranmalıdır.

Hayatının sonlarına doğru Dürer’in artık yaratacağı bir şeyi kalmamıştı. Resmi bırakır, genç sanatçıların yetişmesi için kitaplar yazar. Bunlar arasında 1525’te yazdığı *Perspektif* hak-

kındaki kitap ile 1528’de yazdığı *Nisbetler* hakkındaki kitabı en tanınmış olanlardır. Göçmekte olan gotik sanatının, ve başlangıçta bulunan Rönesans’ın karşılaştığı bir devirde yetişen ve eser veren Dürer, kendisini dinî inancı ile Payen ümanisma arasındaki çatışmanın ortasında bulmuştu. Bu çatışmalar içinde bile dehasıyle Nurenberg’in sanat geleneğini aşmış, Alman sanatını ortaçağ baskılarından kurtarıp yeni yollara götüren bir öncü olmuştur.

M Ü C E R R E T R E S İ M

(Cemal Bingöl'ün "Collage" Sergisi münasebetiyle)

Fuat FEKİN

"Sanatta değeri olan tek şey,
izaha sığmayandır"

BRAQUE

Cemal Bingöl'ün bir kaç yıldanberi beklediğimiz "Non-figuratif" sergisini gezdikten sonra *Cubisme* ve *Abstrait* resim üzerine bir kaç söz söylemek ihtiyacını duyduk. Son yıllarda zaman zaman Halil Dikmen, Sabri Berkel, Seyfi Toray, Ferruh Başağ, Hasan Kavruk, Salih Urallı gibi tanınmış ressamlarınızın *non-figuratif* denemeleri de bu mevzu üzerinde durmak için bir sebep teşkil eder.

Her şeyden önce Cemal Bingöl'ü, bu sahadaki çalışmalarından dolayı tebrik ederiz.

Çoğu seyircilerin yadırgıyacağı böyle bir sergiyi anlatmak için bu çığırın tarihçesini çizmek ve taşıdığı manayı belirtmek kâfidir.

1914'den evvel ve 1918'den sonraki yıllar, resim tarihinde bir yaratma çağının ve sarhoşluğunun başlangıcı gibi görünür. Ressamın, artık bir nevi tabiat portrecisi sayılmaması gerektiğini, hayatî denecek değişiklikler tasarlıyan, şekiller ve renkler üzerinde önemli denemlere girişen *Picasso* ile arkadaşları, hatların ve şekillerin psikolojik manasını çözmeğe çalışan *Klee*, savunmağa başlarlar. Bu sanatkarların bulduğu yeni ve saf şekiller, gözlerimizi bilmediğimiz bir âleme açmaktadır. Bir kaç çizgiden veya kırmızı-sarı bir kaç renkten meydana gelen bir eser, yalnız asıldığı duvara değil bütün saha ve mekâna hâkim oluyor; açık, temiz ve doğru olmıyan her şey göze batıyordu.

Eşyanın cevherine dönmek, fonksiyonunu düşünmek, tezyinatı feda etmek ihtiyacı beliriyordu. İşte bu andan itibaren sanat ufuklarında konvansyonlardan âri, (mücerred)e giden yeni bir çığır beliriyor. Şekilleri eriten empresyonizmin bir reaksiyonu olan kübizm, aynı zamanda abstraksiyonun da hareket noktası oluyor.

İki buutlu bir plân üzerinde 3 buudu olan bir kütleyle takviye etmeği red ve hacimleri evvelâ tek satırlara irca eden kübizmin, *Metzinger*'e göre tarifi: (ışık almaları, ölçüleri yekdiğerinden farklı olan plânların seyirci tarafından fikren yeniden terkibi ile mekân içinde bir cismin tahayyülü) oluyor.

LOTHE'a nazaran da: (Form taklit edilmeyip, bir satırdan diğeri satıha geçişlerle ancak telkin ediliyor) ve (Eşyanın ağırlık tesiri şaffaflık yoluyla hafifletilmekte, maddenin vasıfları yerine telkin ettiği şiir tercih edilmekte, gerçekçi perspektivin tek rüyet noktası, daha seyyal ve canlı bir görüş şekline inkılâp etmektedir).

PICASSO'nun tuttuğu yol bu olmuştur. Onun silik denecek kadar nötr ve iddiasız renklerle boyadığı satırların kaynaşmasından husule gelen müzikalite, kesin ve kati bir perspektivle asla elde edilemezdi.

Terkipçi kübizmin meşhurlarından olan ve (gerçek bir olaya varmak için işe yapıcı olmakla başlarım) diyen JUAN GRIS'nin kübizmi, desenindeki sertlik, pa-

letindeki hasislik, mesafe hissinden ve havadan mahrum, daha kuru formlar ile temayüz eder.

Cisimlerin dış görünüşlerine, yukarıda sayılanlardan daha hürmetkâr, tahlilcilik ve yapıcılığın icaplarını gizli bir hassasiyetle yumuşatan BRAQUE'ın kübizmi ise daha ihtiyatkâr, daha munistir.

Eşyanın, bizim göremediğimiz gizli hayatını sezmede ve değerlendirmekte insiyakî bir kudrete sahip olan BRAQUE'ın bütün natüromortları, içli birer şüirdir.

F. LÉGER, PIASSO ve BRAQUE ile beraber kübizmin kurucularından olmasına ve *non-figuratif* sanata sadık kalmasına rağmen, düşünce ve şekil itibarıyla değişik formlara varmıştır. Modern mekânın hayranı olan LÉGER, eserlerine, makine parçalarının imalindeki riyazî mantıktan, vuzuh ve presizyondan bir şeyler ilâve etmek istemiştir. Bir resim hattı (Epure) gibi kusursuz hatlardan teşekkül eden tertemiz desen ve bu net çizgiler arasındaki renkler hem titizlik, hem de anonim bir sanatın örneği olmak iddiasındadır.

Yine bu devrin müritlerinden LA FRESNAYE, desenlerinin saflığı, renk ahenlerinin asaleti, koyu ve mat renkler arasında yarattığı kusursuz nispetler, şekillerinin sağlamlığı ve sentetik yapıcılığı ile göze çarpar. İşte kurucularının renk, şekil, ifade ve espri bakımından sınırlandırmağa çalıştığımız karakterleri, kübizm ile mücerretliğin getirdiği havayı, çizdiği istikameti açıklamak bakımından tekrarlanmağa şayan görülmüştür.

(Sanatın vazifesi tehyiş etmektir) diyen BRAQUE, (Endişe yaratmayan bir resim ne olabilir?) diye hayretle soruyor.

BRAQUE'e göre: (Realist geçinen sanatkârlar gibi hakikatî taklit etmek veya onu yalandan yapmak, sanat değildir. En büyük hata geçici olan şeyleri değişmez sanarak onların taklidi suretiyle gerçeğe benzetmeğe çalışmaktır).

(Sanatın mucizesi, hayat gerçeği bütün tesirlerini gösterdikten sonra başlar. Sanat, hayat ve tabiatın ve üstün bir güzellikte başardığını tekrarlamakla olmaz).

Yine BRAQUE, öncülerinden biri ve belki en büyüğü olduğu bu sanat telâk-kisinden bahsederken (Nasıl ki tahrir, tarif etmek değilse, tersim de tasvir etmek değildir) diyor.

Non-figuratif veya *Abstrait* resmin muhakkak izahını isteyenlere de onun şu sözlerini hatırlatalım: (Sanat eserini tarrife kalkışmak, onun yerine itibarî bir şey koymak olur).

Bu vecizelerin tasvirici olmıyan resmi aydınlatmamasına imkân kalmamıştır.

Takriben 40 senelik bir ömrü olduğuna işaret edilen (kübizm) ve (mücerred)in hakikatte daha eski bir tarihi vardır.

Yüzyıllar boyunca tabiatî taklit eden resim sanatının, bazan da tabiatî tamamen habersiz kaldığı, bir çok medeniyetlerin (tasvirici) olmıyan bir sanatle iktifa ettikleri, arkeolojik araştırmalarla meydana çıkmış bulunuyor.

RENÉ HUYGHE diyor ki: (Realizm yani tabiate sadakat, daha ziyade belirli bir ülkeye yerleşmiş insan topluluklarında kendini göstermiş benzer. Göçebe kavimler daha ziyade fikir kombinezonlarına, mücerret düşüncelere bağlanmışlardır. Araplar ve hatta onlardan önce Barbarlar, şeklin hendesî tertip ve terkipleri, saf maddenin ihtişamı ile ilgilenmişlerdir. Bir zamanlar bütün Avrupa'ya yayılmış olan Golluler de tabiatî ihmal ederek mücerrede saplanmışlardı. Barbarlardan neşet etmiş olan orta-çağ gerçekçiliği reddederek istilize, dekoratif bir sanatle, bir ham madde sanatı ile iktifa etmiştir).

(Gerçekci sanat ise iyice yerleşmiş, kökleşmiş medeniyetlerde, kadim Girit, Atina ve Roma gibi beldelerde doğmuş-

tur. Çünkü belde hayatının yeknasaklığıdır ki, müşahede itiyadını, müşahedeyi ve taklidi yaratır. Daha sonraları Gotik devrinin başlaması realizm duygusuna yol açıyor. Yunan ve Lâtin medeniyetlerinin ihyası, bu duygunun ve anlayışın tam zaferini sağlamıştır).

Eğer bu faraziye doğru ise modern sanatın anlaşılması büsbütün kolaylaşmış olur.

R. HUYGHE, halk sanatının hiç bir zaman terk etmediği hendesî istilizasyonların, irkin şuur ötesinden tekrar fişkırmakta olduğuna inanıyor.

Demek oluyor ki, mücerred sanat, pek o kadar yadırganacak bir yenilik

değildir; kökü mazinin karanlıklarında ve beşer şuurunun derinliklerindedir. İşte yine bu itibarladır ki, tezyinî sanatlarda mühim bir yer işgal eden *non-figuratif*'lik de muhakkak bir mana, bir müşabehet aramak füzulidir. Hatların satırların, renklerin namütenahî kombinezonları yeter ki bizde bir heyecan uyandırsın, bizi düşündürsün.

BRAQUE : (Düşündürmekle iktifa edelim, iknaa çalışmyalım) dediği zaman içtihadını ilân etmiş oluyor ve bu sanatın fikirlerde, bililtizam husule getirdiği karışılığı yadırgayanlara da (Emniyet ve sükûnu ancak ilim verir) demekle iktifa ediyor.

GARİPSEYİŞ

*Aramızda sıra sıra dağlar var
Dağların üstüne inceden ince
Bir yağmur yağar
Şehir dedikleri bir garip şehir
Otel dedikleri bir garip otel
Odası yağmurlu dağlara bakar
Ne vardı şurada kalkıp gelecek
Yârdan ayrı düşüp sefil olacak.*

TURHAN OĞUZKAN

G Ü N L Ü K

Salâh BİRSEL

31 Temmuz 1953

Yazıyoruz, yazıyoruz ya, temeli olan bir kaç söz sıralamak, yüzyıllara kalacak bir iki lâf etmek hiçbirimizin umurunda değil.

Herkes kendi benliğini seviyor, onun önünde küçük, büyüklü bütün insanların boyun kırmasını dilemekten başka bir şey düşünmüyor. Doğrusu, gerçeği yakalamak, varlık düzenine dört bir yandan ışık tutmak çoklarımızı yormaktadır. Bacaklarımızı, Tanrının günü, faydasız işler peşinde koşturuyoruz da kendi görüşlerimizin ötesinde başka görüşler de bulunabileceğini, gerçeğin ancak çeşitli yönlerden ele alındığı zaman belirebileceğini aklımızdan geçirmiyor, aklımızdan geçirmeğe üşeniyoruz.

İvir, zıvir yazılar şöyle dursun, ayıplamazsanız, ululuklarına inandıklarımızın eserlerini bile gereğince okumadığımızı açıklayacağım.

Dünyanın ortası diye Hocanın eşiğinin bağlı bulunduğu yeri bellemişiz bir kez, artık her yargıyı, her kesinlemeyi ona göre ayarlıyoruz. Sonsuzluk karşısına geçip kendimizi büyükten büyük sayıyoruz ama, Pascal'ın yaptığı gibi, bir de küçükten küçük saymak gerekeceğini hesaplamaya yanaşmıyoruz.

Kafamızın miskinliği bizi öyle bir bencillığe, öyle bir göreceliğe, öyle bir dar görüşlülüğe itelemiş ki sormayın : Cinayetler çoğalıyor, biz her yerdé bıçaklamaların, adam boğazlamalarının alıp yürüdüğüne inanıyoruz. Kötü kötü şairler türeyor, biz şiirin ölmek üzere bulunduğunu mırıldanıyoruz.

Montaigne'in şu sözü tam da bizim için söylenmiş: "Başından aşağı dolu yağın kimse bütün dünyada kasırga ve fırtına var samıyor".

23 Ocak 1954

Dün akşam Karaca'nın tiyatrosundaydım.

Cibali Karakolu'nu seyretmeğe gelmiş kalabalık karşısında bir an içimin burkuldüğünü bu defter önünde açığa vurmak isterim.

Seyircilerin göz kaydırmaları, ayılıp bayılmaları piyesten hoşlandıklarımı, hem de çokca hoşlandıklarımı ortaya koyacak cinstendi. Aktörlerin her hareketi kahkahalarla karşılamıyor, alkış ta hiç eksik olmuyordu.

Bütün bunlar, bende, üne ulaşmamış, yığınların alkışını toplayamamış bir sanatçı için "İşini becermiş, eserinde başarı göstermiş." demenin boş bir lâf olacağı fikrini uyandırttı. Öyle ya, bir takım çekişmeler, didinmeler, ter dökmelemler sonunda ortaya konulan eser, kalabalıkların, yığınların pohpohlarına ulaşmadıktan sonra o başarının bir anlamı kalır mı ?

Hadi bunun üzerinde fazla durmayalım, ya girilen çetin yolun bitiş noktasında da sanatçının salt küçümsenme, hor görülme ile karşılaşmasına ne demeli? Başka şeyler değil, sadece bunlar, yaratan adamı kırmaz mı? Bunlar sanatçıyı yaratmaktan alakoymaz mı ?

Bana öyle geliyor ki, şair ve hikâcilerimizin eserleri üzerine kapanıp öyle günlerce, yıllarca çalışmaktan kaçınma-

ları, işin sonunda kendilerini bekleyen bu umursamazlıklar, bu aldırmaçlıklar yüzündendir. Yahut şimdilerin eserlerine damgasını vuran uçarılığın, savrukluğun bir nedeni de budur.

24 Ocak 1954

Bir şiir görüldüğünden çok başka bir şeydir.

28 Ocak 1954

Her gün bir takım insanlarla karşı karşıya gelmek! Sonra da bunlara hâl hatır sormak, meram anlatmak! İşte beni yitiren bunlardır.

"Rübab-ı Şikeste" şairi gibi تنها bir yerde bir "Aşiyân"ım olmasını, gece gündüz oraya bağlanmayı ne de isterdim.

İnsanları hiç görmesem de olur. Varsın Muzaffer Tayyip Uslu onları sevdiğini, onların kendisine benzediğini söylesin :

*"Ben seviyorum insanları
Bana benziyor hepsi
Meselâ sokakta birisi
Sigarasını yakıyor sigaramdan
Bir başkası meselâ
Durup bakıyor arkamdan
Saatlerce
Kimbilir kime benzetmiş beni
Ve akşam karanlığında
Dönerken evime
Uğurlar olsun diyor bir ses
Eyvallah diyorum hemşerim."*

Şimdiye kadar insanların arasında yaşadım da elime ne geçti?

Üç, beş dostum olsun, arada bir onları arayayım, onlar da canları istedikçe, beni görmeğe gelsinler, yeter de artar bile bu bana.

Kimileri kalabalığa karışmaktan, şununla bununla çene yarıştırmaktan hoşlanabilir. Ben öyle değilim. Benim dileğim, Fikret'in, şu iyi demekte güçlük çekeceğimiz şiiriyle, gönlünden geçirdiği şeydir :

*"Bir ömrü hayalî... hani gülbenler içinde
Bir kuşcağın ömrü baharîsi kadar hoş
Bir ömrü hayalî... hani göllerde, yeşil, boş
Göllerde, o sâfiyeti vecdâuer içinde
Bir dalgacığın ömrü kadar zâil ve hâli
Bir ömrü hayalî!"*

Hem ne var, ben çürük çarık bir adamım. On günün ikisinde sağlamsam, sekizinde hastayımdır.

Kum mu, romatizma mı, ne olduğu bellisiz sancularım başlasın, gözlerim dünyayı görmez.

Rutubati, soğuğu, saçma sapan konuşmaları sorarsanız, onlara karşı da dayanıklı değilim. Bunlardan herhangi birisi beni hemen yatağa çivileyiverir.

16 Şubat 1954

Kâğıtlarımı karıştırırken, iki yıl önce bir gazete soruşturmasına verdiğim cevap geçti elime. O cevapta şöyle demişim :

"Yeni yaratmak için eski olana değil, kötü olana arka çevirmek gerekir. Eski eserler de pekâlâ yeni olabilir. Fakat öylelerinin yeniliği belli bir anlamda yeniliktir. Bu, onların ancak edebiyat tarihlerine veya müzelere kaldırılmasına yarayabilir. Daha öteye geçmek, daha tazeleşebilmek için günümüze sıkı sıkıya yapışmak lâzımdır.

Dante'yi, Petrarca'yı, Racine'i elbette değersiz bulamayız. Öyle sanıyorum ki, bunlara eski demeye kimsenin dili varmaz. Nedir ki, bu üç sanatçının veya daha başkalarının şiirlerinde veya nesirlerinde bir Cadillac'tan, bir televizyondan, bir düşünceleri okuyan makineden lâf açılmamış olması bir eksikliklerdir. Bizim onları gerçekten yeni saymamıza bir engeldir."

Ben İkerler'de de aşağı yukarı, böyle bir şeyler karalamışım. Bakıyorum, iki yıl, bende, hiçbir değişiklik yaratmamış. O zaman söylediklerimi, bugün de, küçük bir farkla veya aynen tekrarlayabiliirim.

Evet, sanat eseri Aldous Huxley'in sandığı gibi büyük doğru'larla değil, buluşmak makinesi, negatif montajı gibi küçük doğru'larla beslenirse beslenir.

Sanatın moda olduğunu, eserlerin belli bir hayat içereğini dile getirdikten sonra ortadan silindiğini ve tarihin gölgelik yerlerine çekildiğini söylememiz de bu küçük doğru'lara dayanmakta, bu küçük doğru'ların uzun ömürlü olmayışından gelmektedir.

Memleketimizi ziyaret eden ilk İngiliz rejisörü:

GEORGE DEVINE ANKARA'DA

Lâtfi AY

İngiltere'nin en mühim sanat müesseselerinden biri olan "Old Vic" tiyatrosuna bağlı "Yung Vic" tiyatrosunun müdürü, tanınmış rejisör ve aktör George Devine, geçen ocak ayı sonlarında İstanbul'a, bir müddet sonra da Ankara'ya gelerek memleketimizdeki bellibaşlı tiyatroları gezmiş, tesmsilleri görmüş, İngiliz tiyatrosu ve reji sanatı üzerine birkaç konferans vermiş ve tiyatro çevrelerimizle yakından temaslarda bulunmuştur.

İngiliz Kültür Heyeti'nin dâvetlisi olarak memleketimize gelen ve tiyatromuzu incelemek lüzumunu duyan ilk İngiliz rejisörü olarak George Devine, sanat çevrelerimizde büyük bir sempati ve alâka ile karşılanmış, tiyatro hakkındaki fikirleri kadar tiyatrolarımız hakkındaki intibaları da merakla öğrenilmek istenmiştir. Bu bakımdan konferansları ve Ankara'dan hareket edeceği gün yaptığı basın toplantısı, ilgililer tarafından dikkatle takibedilmiştir.

Bu konferanslar ve basın toplantısının dışında, kendisiyle sık sık buluşup görüşmek fırsatını bulduğumuz George Devine, üzerimizde gerçek bir sanat adamı tesiri bırakmıştır. Aktörlükten yetişmiş ve Michel Saint-Denis gibi Copeau ekolünün bir devamcisından feyzalmış olması, sahne sanatının özüne nüfuz edebilmek için gerekli imkânlardan mahrum kalmadığını gösterdiği kadar edebî zevki, aşırılıktan uzak yenilik temayülü, dış tesirlerden kaçınan ve şekilden çok muhtevaya önem veren sanat telâkkisi de olgun ve sıhhatli bir tiyatro anlayışına varmış olduğunu ortaya koymuştur.

George Devine

Doğrusunu söylemek gerekirse, George Devine gibi, bütün bu vasıfları kendisinde toplayan, üstelik efendice bir tevazu ile bunları pek güzel değerlendirmesini bilen yabancı sanat adamlarına, memleketimizde, misafir olarak bile, pek az rastlıyoruz. Yabancı mutahassıslar, umumiyetle, bize yüksekte bakmaya, tiyatro alanında, hiç değilse yarım asırdanberi, gerçekleştirdiğimiz ilerlemeleri küçümsemeye özenirler. George Devine, görmesini ve anlamasını bilen gözlerle, birkaç hafta içinde tiyatromuzun hakiki seviyesini kavramıya ve diğer meslekdaşlarının düşüdüğü hataya düşmemeğe muvaffak olmuş, memleketimizden ayrılır-

ken de Türk Tiyatrosunun "Avrupa tiyatrolarına karşı bir aşağılık duygusuna kapılmasına hiç de sebep olmadığını" açıkça ifade etmekte tereddüt etmemiştir.

Bu itibarla tiyatromuzla yakından ilgilenen bu değerli sanat adamının memleketimizi ziyaretinin, hiçbir iz bırakmadan unutulup gitmesine gönlümüz razı olmadı. George Devine'in fikir ve kanaatlerini, kendisiyle yaptığımız konuşmaların ışığı altında, etraflı bir şekilde tesbit etmeği ve ilgililere duyurmayı faydalı bulduk :

— *İngiliz sahnelerinin ve bu sahnelerde çalışan rejisörlerin bugünkü durumu nedir ?*

— İngiltere'de, bugün, iyi ve kötü birçok sahneler, 180 kadar da repertuvar tiyatrosu var. Bunlardan bazıları bir eseri bir, bazıları iki, bazıları üç, bazıları da bir ay oynarlar.

"İngiltere'de rejî imkânları pek mahduttur. Hele gençlere, para bakımından zarara girmek korkusuyla, talihlerini denemek fırsatı kolay kolay verilmemektedir. Bizde, Fransa'da olduğu gibi, tanınmış rejisörlere yardımcı tâyin etmek âdet olmadığı için genç rejisörler, başlangıçta, büyük güçlüklerle karşılaşır. Bundan başka, İngiltere'de, rejisörün aktörlükten yetişmiş olması, kötü bir aktör olmuş olsa bile mutlaka sahneye çıkmış olması istenir. Aksi halde kendisine itimad edecek sanatkâr bulmak çok zor olur.

"İngiltere'de rejisör yetiştiren kaynaklardan biri de üniversitelerdir. Bizim üniversitelerimizde, Amerika'da olduğu gibi, hususi enstitüler yoksa da, buralarda genç rejisörler için büyük fırsatlar daima zuhur eder. Onun için modern İngiliz rejisörlüğünün amatör sahnelerin faaliyetinden çok faydalandığını, hatta kuvvet aldığını söyleyebilirim.

"İngiltere'de, şimdi, rejisör yetiştiren hususi bir mektep yoktur. Böyle bir mektebin tesisi çok lüzumlu telâkki edildiği için, bir ara teşebbüse geçildi ve bir mektep açıldı. Bu mektepte ben de çalıştım.

İki senelik tahsil devresinin ilk safhasında teknik bilgiler öğretiliyor, ikinci safhasında da, muhayyeye dayanan çalışmalarla, tatbikat yapılıyordu. Ne yazık ki bu mektep, mali imkânsızlıklar yüzünden, kapanmış bulunuyor."

— *İngiltere'de, bugün, seyirci daha ziyade hangi tarz eserlerden hoşlanmaktadır ?*

— Herşeyden evvel şunu belirtmeliyim ki, bugün, İngiltere'de çok geniş bir tiyatro faaliyeti var. Bu faaliyete bakarak umumi hükümlere varmak güçtür. İkinci dünya savaşından önce İngiliz tiyatrosunda klâsiklere, bilhassa Shakespeare'e, çok önem verilirdi. Fakat harbsonrasından beri tiyatro çok daha geniş bir halk kitlesi arasına yayılmış ve seyircisi büyük ölçüde artmıştır.

"Bir de klâsik olmıyan dram var ki, bunu "poetik dram" olarak vasıflandırabiliriz. Ama, şiir, tiyatrodaki başlıbaşına müstakil bir unsur değildir. Yahut da, sadece manzum yazılmış piyes demek değildir. İşte bu tarz eserler şimdi İngiltere'de pek revaçtadır. Meselâ, kelimenin tam mânâsıyla poetik tiyatro yazarları olan T. S. Elliot ve Christopher Fry bugün İngiltere'de ticari tiyatronun hemen daima başarı kazanan belli başlı müellifleri olmuşlardır. Oysa ki bu müellifler, kanaatimce, ikinci dünya savaşından evvel bu sahada aynı başarıyı kazanamazlardı.

"Buna bakarak İngiltere'de, bugün seyircinin daha ziyade şiire yer veren eserlerden hoşlandığı söylenebilir. Bunun yanısıra, tiyatro yazıcılığının zamanımızın meseleleriyle uğraşmaya başladığı ve İngiltere'de tiyatronun popüler olma yoluna girdiği de bir hakikattir."

— *İngiliz tiyatrosunda rejî sanatı bugün hangi istikamette gelişmektedir ve kuvvetli temayüller nelerdir ?*

— İngiliz tiyatrosunda rejî sanatı, bugün, başlıca iki temayül göstermektedir. Birincisi: piyesin dışında, ötesinde ne-

ler yapılabileceğini araştırma temayülü. Müellifin ölmüş olması veya hayatta bulunması bu hususta büyük bir tesir yapmaz. İkincisi: piyesi tiyatro sanatının icaplarına göre icra etme, yani müellifin eserini tefsire, üslubunu belirtmeğe gayret etme temayülü. Son on beş yıldan beri, Jacques Copeau ile Michel Saint-Denis'nin tesiriyle, İngiliz tiyatrosuna hâkim olan bu temayüldür. İngiltere'de en az beş, altı tanınmış rejisör bu cereyanı temsil ederler. Bunlardan Laurence Olivier, Byam Shaw, Martin Brown, Michel Saint-Denis'nin talebeleriydiler. Ben de onun talebesiydim.

"Bence rejisörün, herşeyden evvel, sağlam bir şuura, bir anlayışa varması şarttır. İngiltere'de iyi bir rejisör anlayışının *gelenek* üzerine kurar. Bunu da yeni seyirci kitlelerinin zevkini gözönünde tutarak yapar. Onun için rejisörün halkı çok iyi tanınması, her çeşitten, hatta milletten seyirci kitleleriyle temas etmesi lâzımdır. Meselâ ben, Türkiye ve Yunanistan'a gelirim, gâyam sadece sizleri görmek, kimler olduğunuzu öğrenmek değil, bugünkü modern dünya karşısında rejisör olarak kendi durumumu daha iyi, daha etraflı bir şekilde aydınlatmaktır. Demek istiyorum ki bugünün rejisörü, modern dünya ile temas halinde olmak, onu tanımak zorundadır. Sonra, biz İngilizler, nihayet bir adada yaşıyoruz. Bunu da unutmamak lâzımdır."

— *XX. yüzyıl tiyatrosunun, piyes muharrirliği bakımından, bir buhran geçirmekte olduğu söyleniyor. Bu hususta şahsi fikriniz nedir?*

— Bu hususta, ilk önce, söyleyebileceğim şudur ki, yalnız tiyatro için değil, her sanat için buhran bir tahrik unsurudur ve faydalıdır. Sanatta buhran olmadıkça hiçbir şey yapılamaz. Her memlekette daima bir buhran vardır ve buhran yoluna devam eder. Bütün mesele o buhrana en doğru şekilde karşı koyabilmektedir. İngiliz tiyatrosu da bir buhran

geçirmektedir. Bu buhran cevap vermek gerekirse: hususi patronajdan umumi patronaja geçmek lâzımdır, diyebilirim.

"İzah edeyim: bir tiyatro eserini sahneye koyma masrafı günden güne artmaktadır. Bizim tiyatrolarımız ise, geç hasılatıyla bu masrafı karşılayabilecek durumda değillerdir. Devamlı bir faaliyet için bu masrafı karşılayamamak zureti olunca yeni imkânlar bulmak icabeder. Çünkü tiyatro daimi bir tecrübe sahasıdır. Mühim olan da *muvaffakiyet* değil *tecrübe*'dir.

"Halbuki son zamanlara kadar, İngiliz tiyatroları hususi sermaye ile çalışıyorlardı. Çoğu da halâ aynı durumdadır. Hususi patronaj ise, elbette yalnız ticari maksadlarla hareket eder ve sadece *maddi muvaffakiyet* temin edecek bir tiyatro faaliyetini tercih eder. Kâr düşüncesine yer vermeden, *sanat tecrübesine* girişmek ise ancak Devlet yardımı ile mümkün olabilir. Fakat devletin sanat işlerine karışması da devlet müdahalesine yol açar, yani ortaya yeni bir idari mesele çıkarır. Tiyatro ise bir sanat faaliyeti olduğuna göre, elbette meselâ bir Demiryolları İdaresi gibi işletilemez.

"Bugün tiyatro İngiltere'de, ancak "Art Council" (Sanat Konseyi) adı verilen teşkilâtın yardım görebiliyor. Bu konsey Maarif Nezâretinin emrinde değildir ve müstakildir. Bütün sanat şubelerini teşvik için, her ciddi sanat teşekkülüne bir miktar tahsisat verir. Fakat, biz tiyatro adamları, o kanaateyiz ki bu teşekkülün tiyatro için verdiği para kâfi değildir. Maalesef öyle bir dünyada yaşıyoruz ki bomba imaletmek sahneye yeni bir piyes koymaktan daha faydalı görülüyor."

— *Amatör tiyatrolarının faydasına inanıyor musunuz?*

— Evet, çünkü: amatör tiyatrolar halk arasında tenkidi bir ölçünün teesüsüne yardım eder. Benim için de, şahsen, bu noktada çok mühimdir."

TERCÜME TARİHİMİZE BİR BAKIŞ

Oğuz PELTEK

Batının teknik bilgilerini, araçlarını edinip kendimizi savunma düşüncesi, Tanzimattan önce ortaya çıkmış, savaşını, kurbanlarını verdikten sonra iyiden iyiyeye köklemiştir (Ferman), gene varlığımızı koruma kaygısıyla bazı meselelerde siyasi

Avrupa'ya teminat veren bir hukuk belgesi sayılabilir. Bunun dışında fikir, sanat sızmalarına, tarizlerine karşı, birçok fikir adamları, şuurlu bir tepki göstermiştir. Onlara göre, biz ayrı bir medeniyet topluluğuna bağlıyızdır. Öz varlığımızı, söz-

— *İstanbul ve Ankara tiyatrolarını gördünüz, rejisör ve sanatkârlarımızı tanıdınız. Umumi intibalarınızı söyler misiniz?*

— Şunu peşinen belirtmek isterim ki, ben ancak iki haftadanberi Türkiye'de bulunmaktayım. İntibalarım gelince: başlangıçtan beri yaptığımız ilerlemeler çok dikkate şayandır. Hiç tereddüt etmeden söyleyebilirim ki Türkiye'de tiyatro, içtimai hayat bakımından, çok mühim bir rol oynayabili.

Bunun için herşeyden evvel tiyatro faaliyetinizi artırmak lâzımdır. Aöktör kadrosu bakımından sahib olduğunuz mazlеме çok iyidir. Eser bakımından, şimdilik, tercüme piyeslerden faydalanmak zorundasınız. Millî tiyatronuzu kurma yolunda olduğunuz müddetçe şu noktaya dikkatinizi çekmek isterim: seviyeyi yükseltmek sizin için başlıca dâva olmalıdır. Seyirciniz çok üstün seviyede ve daima yeni şeyler görmelidir. Halkınız fazla müsamahalı ve mütehammildir. Herhangi bir kuvvetli reaksiyondan çekinmeden tiyatrolarınızda her çeşit *tecrübeye* girişebilirsiniz.

“Bundan başka Türk tiyatrosunu bir bütün olarak ele almalı ve tefrik yapmamalısınız. Ankara İstanbul'a, İstanbul da Ankara'ya, tiyatro bakımından, yardım edebilir. Meselâ Ankara Devlet Tiyatronuz sık sık İstanbul'a gitmeli, İstanbul tiyatroları da Ankara'ya gelmelidirler. Bu sanat mübadelesi çok mühimdir.

“Sonra genç elemanlarınıza daha geniş imkânlar, fırsatlar vermelisiniz, onların teşebbüs kabiliyetlerini artırmalısınız. Konservatuvarınızda bir reji ve dekor subesi açmayı da ehemmiyetle tavsiye ederim.”

— *Ankara ve İstanbul tiyatroları arasında ne fark gördünüz?*

— “Umumi bir ifade ile belirtmek icabederse, Ankara'da üstün bir seviyeye varma gayreti daha barizdir. Buna mukabil İstanbul'da daha popüler, halka daha çok yakın bir tiyatro faaliyeti gördüm. Meselâ Muammer Karaca tiyatrosunun temsilleri, bir halk tiyatrosu faaliyeti olarak, dikkat ve alâkaya değer bir mahiyet taşımaktadır.”

— *Millî bir tiyatronun doğup gelişebilmesi için sizce gerçekleşmesi gereken bellibaşlı şartlar nelerdir?*

— Millî bir tiyatronun doğup gelişmesi, kanaatimce, herşeyden evvel heyecan verici ve harikulâde bir millî tekâmül şuuru meselesidir. Meselâ Shakespeare'in yetişmesi bir tesadüf eseri, gelişmiş güzel bir hâdise değildir. Elisabeth devrinin bir mahsulüdür.

“Siz de, Atatürk'denberi, heyecan verici bir memleketsiniz ve tarihi bir rönesans devri yaşıyorsunuz. Elbette bu devir, sizin tiyatronuzda da bir mahsul verecektir.

“Şüphe yok ki tiyatro faaliyetiniz, her yerde olduğu gibi, Avrupa kaynaklarına da muhtaçtır. Bu kaynaklardan bir eğitim unsuru olarak her zaman faydalanabilirsiniz. Fakat bu faydalanma, hiçbir zaman, Batı tiyatrosunu gözünüzde büyütmeğe sebep olmamalıdır. Çünkü Avrupa tiyatrolarına karşı bir aşağılık duygusu beslemenize hiçbir sebep yoktur. Meselâ İstanbul'da üçüncü sınıf bir piyes muharriri olan Jacques Deval'in bir eserini seyrettim ve niçin oynandığına doğrusu hayret ettim.”

de üstünlüğümüzü sürdürmek için yolu-
muzdan şaşmamalıyız. Ancak kapı bir
defa aralandıktan sonra çeşitli değerler,
eserler, yavaş yavaş memlekete girmeğe,
medeniyet alışverişinin baş aracı olan
(tercüme) de asıl yerini almada gecik-
memiştir.

Tanzimattan önce Batının edebiyat
eserlerine hiç dokunulmamıştır. Nitekim
arapçaya çok sayıda çevrilen bilim, fel-
sefe, hekimlik eserleri yanında da Yunan
tragedyalarına, hattâ Eflâatun'un edebî
eserlerine raslanmıyor. Bundan şu netice
çıkartılabilir: bir medeniyete asıl dam-
gasını vuran sanattır, sanatına yer ver-
mek, o medeniyeti bütün olarak benim-
semek demektir. Tanzimattan sonra bile
arapçadan kısa zamanda yapılan birçok
tercümeler, bu cephe alışın ifadesidir.
Batı tercümelemleri yanında, yazarları tanı-
ma kaygısı ise neden sonra duyuluyor.
Namık Kemal bile az çok biyografya
—monografya sayılabilecek bazı eserle-
rinde gene İslâm büyüklerini tanıtmıştır.
(Ebbuzziya) ve (Ahmet Mithat Efendi)
serilerinde de daha çok bilginlerin, devlet
adamlarının, mucitlerin biyografyaları ve-
rilmiştir.

Belli bir görüşe göre seçilmeyen ede-
biyat tercümelemleri çok çeşitlidir, dağınıktır.
Şinasi'nin La Fontain'den, Florian'dan,
Lamartine'den çevirdiği parçalar —başa.ı
derecesi ne olursa olsun— ilk adımda
şiiri ele alması bakımından önemli dene-
melerdir. O, sade dil kavrayışını, yazık ki
sanat örnekleriyle destekleyip bu yolda
büyük öncü olamamıştır. Birçok müter-
cimlerde gene o ağdalı, tumturaklı osman-
lıca nesri, inşacılığı görülüyor.

İlk mütercimler! kimi eserler üzerine
nedense fazla düşmüşlerdir. Fenelon'un
Telemaque'i birkaç defa çevrilmiştir. Bun-
da eski Yunan hayatını, mitologyasını

—ikinci elden de olsa— tanıtmaya düşün-
cesi aranmamalı. Volney'in *Les Ruines* (Ha-
rabeler)i de ayrı ayrı mütercimlerce beş
defa çevrilmiştir. Ziya Paşa, Moliere'den
Tartuffe'ü, J. J. Rousseau'dan *Emile*'i
çevirmekle ufku biraz daha genişletmiştir.
Vefik Paşa'nın bu alanda büyük bir yeri
vardır. Bir Batılı dram yazarını, Moli-
ere'i, *adaptation* yolu ile de olsa, hemen
hemen tam olarak tanıtmış, sevdirmiş,
böylece bizde tiyatronun da temelini at-
mıştır.

Zaman zaman kesifleşen çeşitli ede-
biyat tercümelemleri arasındaki boşlukları da
çok sayıda Alexandre Dumas, Paul de
Cock, Xarier de Montepin tercümelemleri
doldurmaktadır. Bu türlü tercümelemlerin de
halkı okumaya alıştırmaya bakımından şüp-
hesiz faydası olmuştur.

1908 inkılâbından sonra tercümede
bir canlılık görülmüş, dağınıklık gene de
devam etmiştir. Aptullah Cevdet'in Sha-
kespeare tercümelemleri, Fransız sanat çem-
berini açma bakımından, anılmağa değer.

Hüseyin Cahid'in, büyük bir kısmı,
yeni harflerin kabulünden önce yayım-
lanmış olan (Oğlumun Kütüphanesi) kül-
liyatı ile Haydar Rifat'ın çoğu felsefe ve
sosyoloji eserlerinden yaptığı tercümelemler,
tek kişinin gayretiyle meydana getirilen
serilere örnektir.

(Dün-Yarın) külliyyatı, yeni felsefe
eserlerine de yer verilmesi bakımından
önemlidir.

Millî Eğitim Vekâletinin, yeni harf-
lerden önce iki defa kurulan Telif ve
Tercüme heyetleri, çalışmalarını uzun
zaman devam ettirememiştir 1939 yılında
toplanan Neşriyat Kongresi, fikir, sanat
hayatımızda önemli bir dönüm noktasıdır.
Bu kongre kararına göre kurulan Tercü-
me Bürosunun on iki yıllık çalışması
bizde en verimli tercüme çağıdır. Üze-
rinde ayrıca durulmağa değer.

UNESCO'NUN İSTANBUL BİLİMSEL İŞBİRLİĞİ BÜROSU

● UNESCO'nun İstanbul Bilimsel İşbirliği Bürosu 1 Ocak 1954 tarihinde dördüncü faaliyet senesini tamamlamış bulunmaktadır. Bu münasebetle okuyucularımıza Büronun faaliyeti hakkında aşağıdaki yazıyı sunuyoruz.

*

"Merinos koyunları hakkında Avustralya'da yapılan neşriyatın listesini yollayabilmisiniz?" "Chloromycetine ve aureomycetine'in tifo mikrobuna üzerine tesiri hakkındaki travayları nasıl bulabilirim?" "Amerika'daki Duke Üniversitesinde 1947'de Türk tütünleri hakkında bir tez yapılmış; bu tezi getirebilir misiniz?" "Bu sene fiziğe ait hangi milletlerarası kongreler toplanacaktır?" "Sıkıştırılmış topraktan ve kerpiçten inşaat hakkında neşredilmiş eser ve makalelerin listesini istiyorum". "Araştırmalarım için bazı kimyevi maddelere ihtiyacım var; bir senedenberi müracaat ettiğim yabancı memleketlerdeki firmaların hiçbiri bunları tedarik edemedi; bu maddelerden bir miktar benim için getirebilir misiniz?" Paris'teki kütüphanesinde Galib Dede'nin bir resmi varmış; bu resmin bir fotoğrafını elde edebilir miyim?" "Depremlere mukavim inşaatla meşgul olan ve Avrupa memleketlerinde bulunan enstitülerin adreslerini verebilir misiniz?"

İstanbul'da bu gibi sorulara cevap veren bir müessesenin bulunduğunu Türkiye'de çalışan bilim adamlarının bir kısmı belki bilmez. Bu müessese, onlara hizmet etmek için UNESCO'nun kurduğu İstanbul Bilimsel İşbirliği Bürosudur. Bilim ve teknolojinin

yayılmasına yardım maksadıyla dünyanın dört bölgesinde¹ UNESCO tarafından tesis edilen "Bilimsel İşbirliği Merkezleri" şebekesinin bir unsuru olan İstanbul Bürosu dört seneden beri İstanbul Teknik Üniversitesi binası dahilinde faaliyettedir.

Büronun başlıca vazifelerinden biri Türkiye'deki bilim adamları tarafından tevcih edilen sorulara cevap vermektir. Yukarıda birkaçını sıraladığımız bu sorular hem mahiyetleri, hem de ait oldukları bilim sahaları itibarıyla çok mütenevvidir. İstanbul Bürosu UNESCO ile teşriki mesai eden millî ve milletlerarası müesseselerin ve Paris'teki UNESCO merkezinin yardımı ile bu sorulara cevap vermeğe çalışır.

Bu soruların bir kısmı muayyen bir mevzu hakkında neşredilmiş travayların listesini getirtmeği hedef tutmaktadır. Fakat böyle bir listeyi elde eden araştırmacı çoğu zaman başka bir müşkülle karşılaşır: listedeki makalelerin bir kısmı bulunduğu şehirdeki ve hatta Türkiye'deki kütüphanelerde mevcut olmayan emualarda neşredilmiştir. İstanbul Bürosu bu gibi makalelerin mikrofilm veya fotokopilerini kısa bir zamanda getirmektedir; bunun için Avrupa ve Amerika'da bulunan ve mikrofilm servislerine malik

¹ Orta Doğu, Güney Asya (Hindistan ve civar memleketler), Güney Doğu Asya (Endonezya, Filipinler ve civar memleketler) ve Latin Amerika.

olan umumî kütüphanelerle daimî temas halindedir.

Büronun diğer bir hizmeti, UNESCO merkezi tarafından gönderilen kitap ve broşürleri Türkiye'de ilgili bilim adamlarına dağıtmaktır. Bu kitap ve broşürler arasında UNESCO'nun kendi neşriyatı olduğu gibi, milletlerarası kongrelerin zabıtları, UNESCO'dan yardım gören milletlerarası veya millî bilim cemiyetlerinin ve müesseselerinin neşriyatı vardır.

İstanbul Bürosu, UNESCO tarafından kısa bir müddet için Türkiye'ye gönderilen veya UNESCO'nun yardımından istifade ederek bir kongreye giderken Türkiye'den geçen yabancı bilim adamlarına İstanbul veya Ankara'da konferans verdirmekte ve bunların Türk bilim adamlarıyla temas etmelerini temin etmektedir.

Büro, UNESCO tarafından Türkiye'de tertip edilen toplantıların organizasyonunu deruhte etmektedir. Meselâ 1952 senesinin Nisan ayında UNESCO'nun Kurak Bölgeler Komitesi Ankara'da toplanmış ve yeraltı suları hakkında 20 yabancı mütchassisin iştirak ettiği bir Sempozyom yapılmış, aynı senenin Ekim ayında UNESCO'nun Tarihî Âbideler Milletlerarası Komitesi İstanbul'da toplanmıştır.

UNESCO tarafından Türkiye'ye gönderilen bir seyyar serginin memleketimizdeki tertip işini İstanbul Bürosu ifa etmiştir. Plâstik maddelere hasredilmiş olan bu sergi 1953 senesinin Mayıs ayında İstanbul'da açılmış ve büyük alâka toplamıştır.

KİTAPLAR ARASINDA

● LE FILM SUR L'ART,
Panorama, 1953, Hazırlı-
yan: Francis Bolen, UNESCO,
Paris, 1953,

Fi.) 0.75; 250 fr.

Gerek "gezici sergiler", gerekse renkli basmalar sa- yesinde müzelerdeki çeşitli san- at eserleriyle tanışmak imkân- ını buluyoruz, ama insan- lığın büyük anıtlarını, geçmiş medeniyetlerin yıkıntı ve kalıntılarını, gerek geçmişe, gerekse günümüze ait san'at, bilim ve teknikle ilgili her türlü insan başarılarını her zaman yakından görmemize imkân yok. İşte bu boşluğu doldurmak üzere çevrilmiş san- at filimleri üzerine UNESCO'nun çıkardığı bu üçüncü katalogta halen dünyanın belli başlı ül-

kelerinde gösterilmekte olan 800 kadar filmin çekenleri, konuları ve dağıtımı hakkında bilgi vermektedir.

● GUIDE DES CENTRES NATIONAUX D'INFOR- MATION BIBLIOGRAP- HIQUE, UNESCO, Paris, 1953, Fi:) 0.40; 100 fr.

Bugün dünyanın her tar- rafında bilimsel çalışmaları ko- laylaştırmak ve düzenlemek amacıyla kurulmuş bir çok "millî bibliyografik bilgi edin- me merkezleri" mevcuttur. Bunların daha da gelişmesini, yenilerinin kurulmasını sağ- lamak, mevcut merkezleri bir- biriyle münasebet haline ge- tirmek amacıyla UNESCO bir kılavuz yayınlamış bulunuyor.

Bu kitapçıkta 72 devlet ve ülke ile 142 kurum hakkında bilgi verildiği gibi, her ku- rumun adresi, direktörü, ka- rakter ve amaçları, uzman olduğu alanlar, sahip olduğu kitap, dergi ve dokümanların miktarı, bunlardan faydalan- ma şartları da açıklanmakta- dır. Ayrıca kılavuzun sonunda millî ve mahallî kitaplıklar, dokümantasyon merkezleri ve- ya bilgi edinme servisleri hak- kında çıkmış kılavuzların bir listesi var.

● BULLETIN INTERNA- TIONAL DES SCIENCES SOCIALES, vol. V. No: 3, UNESCO,

Paris, 1953, sayısı: 1.00; 300 fr. Bu sayısını "Kamu düştü- nü" (Efkârı umumiye) ko-

Yukarıda kısaca gözden geçirdiğimiz İstanbul Büro- sunun asıl faaliyet sahası, UNESCO Merkez Teşkilâtındaki "Müsbet ve Tabii Bilimler" şubesi programına giren, yani sırf bilimlerle, tıbbî, ziraî ve mühendislik bilimlerine ait olan konulara münhasırdır. Bu itibarla UNESCO'nun Eğitim, Kültür, Sosyol Bilimler gibi diğer şubelerine ait meseleler Büronun asıl faaliyet sahası dışına düşmektedir. Bununla beraber, İstanbul Bürosu, UNESCO Merkez Teşkilâtının Türkiye'deki yegâne uzvu ol- ması hasebiyle bu son şube- lere ait işlerle de vakit vakit meşgul olmak mecburiyetin- dedir. Meselâ, Büroya tevcih edilen soruların bir kısmı Tabii Bilimlerden başka sahalara ait- tir. Büro bunlara da cevap vermeğe çalışır.

İnsan hakları beyannâ- mesinin kabulünün dördüncü

senei devriyesi münasebetiyle Büro, 1952 senesinin aralık ayında İstanbul'da Beyoğlu Olgunlaşma Enstitüsünün teş- hir salonunda İnsan haklarına air bir sergi tertiplemiştir; açık bulunduğu on iki gün içinde bu sergiyi 32.00'e yakın ziyaretçi gezmiştir.

Tabii Bilimler çerçevesi dışına çıkan diğer bir faali- yet UNESCO kuponlarının dağı- tilması işidir. Bu kuponların mahiyeti okuyucularımızca ma malumdur: Türk parası mu- kabilinde satın alınan bu ku- ponlar yardımıyla, döviz mü- saadesi almağa veya kitapçı- lara fahiş fiyat farkı ödemeğe lüzum kalmadan, resmî kur fiyatlarıyla yabancı memle- ketlerden kitap ve mecmua getirtmek mümkündür. UNESCO- nun kitap kuponları Ankara'da Millî Kütüphane tarafından satılmaktadır. İstanbul Bü- rosu da kitap kuponları ve

ayrıca öğretici film ve lâbo- ratuvar malzemesi getirmeğe yarayan film ve melzeme ku- ponları satmaktadır. Bugüne kadar Büro, 65.000 liralık UNESCO kuponu satmıştır.

*

İstanbul Bürosunun baş- lıca faaliyetlerine ait bazı rakamlar verelim. Dört sene içinde Büro

24 yabancı bilim adamına 35 konferans verdirmiş,

369 soruya cevap vermiş, 1.642 mikrofilm veya foto- kopi ve 17.522 adet kitap veya broşür dağıtmıştır.

Masrafları UNESCO Mer- kez Teşkilâtı tarafından öde- nen İstanbul Bürosu, büyük miktarda mikrofilm siparişleri gibi istisnai haller haricinde, bütün hizmetlerini hiç bir karşılık istemeksizin yapma- ktadır.

nusuyla ilgili çeşitli araştırmalara ayırmış olan bu dergide G. Gallup'un "Gelecek yirmi yıl" başlığını taşıyan ve "insan davranışının önceden kestirilebileceği" tezini savunan bir giriş makalesinden sonra, soruşturma (anket) metodu ve sonuçları, bu metodun çeşitli kurumlara uygulanması, bir çok ülkelerde bu işle uğraşan kurumların çalışmaları üzerine yazılmış bir çok ilgi çekici makale yer almış.

Ayrıca bu sayıda "kamu dönüşü" konusunda 1945—1953 yılları arasında çıkmış çalışmaların bir bibliografyası, gene aynı konuda 1951 ve 1952 yıllarında "Association mondiale pour l'etude de l'opinion publique" adlı dernekte verilen konferansların etraflı bir özeti, başlıca özleşmiş araştırma merkezlerinin çalışmaları hakkında kesin bilgiler de var.

- VOCABULARIUM BIBLIOTHECARI, Hazırlayanlar: Henri Lemaître ve Anthony Thompson, UNESCO, Paris, 1953. Fi:) 1.75; 450 fr.

Bugün bütün büyük kitaplıklardaki yabancı dilden eserlerin sayısı arttıkça, hele çeşitli memleketlerin kitaplıkları arasındaki değiş-tokuşlar sıklaştıkça, kitaplıklarda çalışanların dil bilgilerinin de o derece geniş olması gerekmektedir.

Yalnız hiçbir kitaplık memurundan birden fazla teknik söz-dağarcığına (vocabulaire technique) iyice vakıf olması istenemez. Bundan ötürü UNESCO'nun yeni çıkardığı bu sözlük bibliotekonomi'nin dayandığı ana-terimleri tesbit edip bunların almanca, ingilizce ve fransızca karşılıklarını vermektedir. Fransızca ve ingilizce yazılmış olan bu sözlüğün kitaplık memurlarına

büyük faydalar sağlayacağı muhakkaktır.

- L'ENERGIE ATOMIQUE ET LES ARTS DE LA PAIX, Le Courier de l'UNESCO, No: 12, Decembre 1953, Paris, Fi: 50 fr.

Atom enerjisi bugüne kadar daha çok sevaşa hizmet etmiştir, ama savaş biteli bir çok memleketlerde atom enerjisini barış sanatlarına uygulamak yolunda ateşli bir çalışma göze çarpıyor. *Le Courier* dergisinin bu sayısında radiation'lar, kozmik ışınlar, izotoplar, v.s... üzerine eiden geldiği kadar sade ve açık bir dille yazılmış araştırmalar var; bu şekilde çekirdek fiziğinin ana-kavramlarıyla en yeni sonuçları üzerine bilgi edinmek mümkün. Ayrıca bu sayıda atom enerjisini endüstriye, tıbbata tarıma uygulamak için ne gibi araştırmalar yapıldığını, sonra çekirdek fiziğinin kömürle petrolden yoksun ülkelere ne geniş imkânlar sağlayabileceğini, her yerde atom ışınlarının hastanelere, radyoaktif maddelerin tarıma ne büyük hizmeti dokunabileceğini anlatan makale ve resimlere de yer verilmiş.

Bu konuyla ilgili bütün öğretmen ve öğrencilere sağlık verilir.

- MANUEL DES EXPOSITIONS ITINERANTES yazan: Elodie Courter Osborn, UNESCO, Paris, 1953, Fi:) 1.75; 500 fr.

Sir Philip Hendy'nin, "bütün dünyanın resim şaheserlerine nisbetle insanların çoğu sürgünde yaşıyor gibidir" demekte hakkı var. Büyük müzeler çoğusu büyük merkezlerde bulunduğu için herkesin san'at eserlerini yakından görmesine imkân yok. İşte bu imkânsızlığa kısmen bir çare bulmak amacıyla ku-

rulan "gezici sergiler" her türlü san'at, bilime, tekniğe ait çeşitli eserleri ülkeden ülkeye, şehirden şehire taşıyarak büyük halk yığınlarının ayağına götürmekte, böylece gerek san'at kültürünün yayılmasında, gerekse milletlerin birbirlerini daha iyi tanıyıp sevmelerinde büyük ve faydalı bir rol oynamaktadır.

İşte bu türden milletlerarası bir sergi şebekesi kurulması konusunda ortaya çıkan teknik meselelerin çözülmesini kolaylaştırmak için UNESCO bir "Gezici sergiler elkitabı" yayınlamış bulunuyor. Bu konuyla ilgili bütün teknik ve pratik meseleleri son derece açık bir dille, ayrıca kroki ve fotoğraflarla açıklıyan bu elkitabı bütün ilgililere sağlık verilir.

- CATALOGUE DE REPRODUCTIONS EN COULEURS DE PEINTURES ANTERIEURES A. 1860, UNESCO, Paris, 1953, (Nouvelle edition revisee) Fi:) 3.00, 750 fr.

Bugün müzik ve edebiyat gibi san'at alanlarıyla doğrudan doğruya temas edebiliyorsak ta, plastik san'atların ölmez eserleri yakından seyretmek mutluluğundan yoksunuz. Bu türlü eserleri çoğusu reproduction'lardan, basma-resimlerden tanıyoruz. Gerçi bu basmalar bize asıllarının verebileceği hazzı veremezler, ama ne de olsa belki hiç bir zaman göremiyeceğimiz san'at eserlerini tanımamıza, böylece san'at ufkumuzun genişlemesine, san'at anlayışımızın ve zevkimizin incelemesine imkân verirler.

UNESCO san'at kültürünün gelişip yayılmasında bu basma resimlerin oynadığı rolün önemini gözönünde tutarak dünyada şimdiye kadar çıkmış bütün resimli basmaları (reproduction) toplatmış, bunlar

arasında baskı tekniği, san'at değeri ve halkın hoşuna gitmesi bakımından en iyi olanlarını bu işten anlayan en yetkili uzmanlara seçtirip bir katalog yaptırmış. Katalog iki ciltten ibaret olup ilki 1860'a, ikincisi 1860'dan 1952'ye kadarki devreye ait dünyada yapılmış tabloların en iyi basmalarını ihtiva ediyor. Eserde her resmin yapımı, aslı hakkında en lüzumlu bilgiler verildiği gibi, basmaların en-boyu, fiyatı, basan firma hakkında da bilgi verilmiş (bu basmalardan edinmek isteyen san'at meraklıları UNESCO kuponlarından faydalanabilirler).

● HUMANISME ET EDUCATION EN ORIENT ET EN OCCIDENT: UNESCO, Paris, 1953, 1.50; 400 fr.

Bütün millî kültürleri içine alan bir humanizma idealinin gerçekleşmesi için bir tek insan idesine varılması gerekir. Oysaki bugün her yerde çeşitli insan anlayışlarına rastlıyoruz. Bunlardan özellikle ikisi, *batının* insan anlayışıyla *doğununki* birbirine zit gibi görünüyor. Ama bunlar gerçekten de iki ayrı kutup mudur? eğer öyle ise her kültürün kendi millî değerlerini dile getiren eğitim sistemleri milletlerarasında uçurumlar açıp humanizma idealinin gerçekleşme şanslarını azaltmış olmazlar mı? Sonra batının sırf teknik medeniyetinin, doğunun sırf manevî medeniyetinden farklı olduğu doğru mudur?

Milletlerarasında birliğe ve barışa susamış olan bir çağın çözüme uğraştığı bu meseleler UNESCO'nun çıkardığı "Doğu ile Batıda eğitim ve humanizma" başlığını taşıyan yeni bir eserde bugün batıya doğunun çeşitli din geleneklerine bağlı bir çok yazar ve filozofların denemelerine konu

teşkil ediyor. 1951 Aralık ayında Yeni-Delhi'de toplanan milletlerarası bir kolokiyumdaki konuşmalara esas teşkil eden bu denemelerin sonunda Hindistan Başbakanı Jaavharlal Nehru'nun "toplumların gelişmesi karşısında duyduğu endişeyi bütün açıklığıyla belirten" bir demeci yer almaktadır. Eserde New Delhi toplantısına iştirak eden Prof. Hilmi Ziya Ülken'in de bir yazısı mevcuttur.

● L'ORIGINALITE DES CULTURES, son role dans la comprehension internationale; UNESCO, Paris, 1953, Fi:) 2; 550 fr.

Teknik medeniyetin ilerlemeleri sonunda millerlerin ananevî kültürlerini altüst edecek yahut bozacak mıdır? Bu mesele yalnız ekonomik gelişmenin kaçınılmaz bünye değişikliklerine yol açtığı "geri kalmış" memleketlerde değil, karşılıklı bağımlılıkları gün geçtikçe artan bütün milletlerde de bir an önce cevap beklemektedir.

İşte bu konuyla ilgili olarak UNESCO batının ve doğunun çeşitli tarihçi, etnolog, humanist ve filozoflariyle "millî kültürlerin bugünkü durumu ve bu kültürler arasındaki münasebetler" üzerine yaptığı bir soruşturma sonunda aldığı cevapları "kültürlerin orijinalliği" başlığı altında bir kitapta toplamış bulunuyor.

Eserde "Kültürlerin çeşitliliği karşısında felsefe" adını taşıyan bir baş-yazıdan sonra, batılı doğulu on üç düşünürün "çeşitli millî kültürlerin özelliklerini" belirten incelemeleri yer almaktadır. Ayrıca eserin sonunda UNESCO tarafından 1949'da tertiplenen bir toplantıda söz alan bir çok düşünürlerin birlikte kaleme aldıkları, "Yarımın humanizması ve kültürlerin çeşitliliği" başlıklı bir demec yer almakta,

bu demecde bugün kültür münasebetleriyle ilgili başlıca meselelerin neler olduğu belirtildikten başka, "karşılıklı anlaşmaya ve saygıya dayanan yeni bir dünya topluluğunun ancak bu münasebetlerin eseri olabileceği" hatırlatılmaktadır.

Gerçekten de ayrı kültürlerin birbirlerine yaklaşmaları için birbirlerinin özelliklerini, zihni, ahlâkı, manevî değerlerini tanımaları şarttır.

● L'EMPLOI DES LANGUES VERNACULAIRES DANS L'ENSEIGNEMENT, UNESCO, Paris, 1953, Fi:) 1.00, 300 fr.

Dünya nüfusunun yarıdan çoğu okuyup yazma bilmez; büyük halk yığınlarına okuyup yazma öğretmek eğitimin ana davası olup tek tek milletlerle birlikte UNESCO bu davayı büyük bir ciddiyetle ele almış bulunuyor. Bilindiği gibi, öğretimde esas her milletin ana dilidir; yalnız bugün yeryüzünde yüzlerce *vernaküler** dil konuşulduğuna göre, bu önemli dava nasıl halledilecek?

UNESCO'nun yeni çıkardığı "Öğretimde vernaküler dillerin kullanılması" adlı eser bu konuyu incelemek üzere 1951 yılı kasımında Paris'te toplanan uzmanların verdiği rapor sunmaktadır. Bu uzmanlara göre, her konuşulan dil öğretime esas olabilirse de, bazı sosyal, siyasî, iktisadî ve pratik güçlükler en elverişli şartlar altında bile bu prensibin uygulanmasına imkân bırakmamaktadır.

Eserde dilin özülüyle kullanılışı üzerine yazılmış bir girişten sonra, uzmanların raporu gelmekte, bunu da özel durumlar üzerine çeşitli kimsele tarafından yapılmış araştırmalar takip etmektedir. Ayrıca eserin sonunda bugün

dünyada konuşulan dillerle ilgili bir sınıflama denemesi, bir bibliyografya ve bir indeks mevcuttur. Eserin dilcilerle olduğu kadar eğitim ve öğretimle ilgili herkese faydalı olacağı muhakkaktır.

Not : *Vernaküler* dil: sosyal yahut politik bakımdan ayrı bir dil konuşan bir grubun hâkimiyeti altındaki bir zümrenin ana-dili.

● LE PROGRES TECHNIQUE ET 'L'INTEGRATION SOCIALE, Yazarlar: Jerome F. Scott, R. P. Lington UNESCO, Paris, 1953, Fi:) 1.00 300 fr.

Genel olarak bugünün endüstri işçisi kendisini çalıştığı yere yabancı hissetmekte, işiyle kendi kişisel hayatı arasında içten bir bağlılık duyamamaktadır. Bu da çoğusu manevî bir huzursuzluğa, bazan da ciddi çatışmalara varan sürekli bir gerginliğe yol açmaktadır.

Endüstri teşebbüslerinde personele çalıştığı müessesenin çocuğu olduğu, adeta bir aile topluluğu içinde bulunduğu duygusunu nasıl vermeli ? İşte "Tekniğin ilerlemesi ve sosyal bütünlenme" adını taşıyan bu eserde işçide "bir topluluğun malı olduğu" duygusunu uyandırmak amacıyla altı Avrupa ülkesinde- Belçika, Fransa, İngiltere, İtalya, İsveç ve İsviçre— uygulanan metotlar üzerine yapılan araştırmaların sonuçları sunulmaktadır.

Bir endüstri teşebbüsünde çalışan işçi ve memurlar arasında gerçek bir arkadaşlık, ahenk ve dayanışma duygusu yaratmak, böylece modern endüstrinin sebep olduğu "sosyal hastalığı" tedavi etmek bakımından düşünülen çareleri, yapılan yenilikleri gözönüne seren bu eser sosyologları, endüstricileri, personel

müdürlerini, sendika üyelerini yakından ilgilendirir.

● LA FORMATION DES MAITRES RURAUX Yazarlar: M. B. Lourenço Filho, L. A. Creedy, E. A. Pires, Isidro Castillo. UNESCO, Paris, 1953, Fi:) 1.25; 350 fr.

Okuma mecburiyetinin uygulandığı ülkelerde ortaya çıkan en büyük güçlük öğretmen yetiştirme meselesidir. Özellikle köy öğretmeni yetiştirme konusunda büyük güçlüklerle karşılaşılıyor, çünkü biryol bütün köylere öğretmen yetiştirmek gerek; sonra da acaba bir tip öğretmen mi yetiştirmeli, yoksa köyler için hem teorik hem pratik bilgileri olan özel öğretmenler mi yetiştirmeli ?

Bizim memleketimiz de de tartışma konusu olan bu önemli meseleye cevap vermek amacıyla UNESCO "Köy öğretmenlerinin yetiştirilmesi" adında bir eser yayınlamış bulunuyor. Bu eserde *Brezilya, Altın Sahili, Hindistan ve Meksika* gibi dünyanın ayrı bölgelerinde işinin ehli eğitimciler tarafından bu konuda yapılmış dört araştırma yer almış. Yazarlardan herbiri kendi memleketlerinde köy öğretmeni yetiştirme sisteminin kabulünü zarurî kılan şartları, bu alanda girişilen çeşitli denemeleri, yetiştirme programlarının bugünkü temayüllerini açıklıyorlar.

Bu araştırmalar gösteriyor ki, bu ülkelerin hepsinde özellikle ilk öğretim davasının yürütülmesi hususunda hummalı bir faaliyet var; ancak "köy öğretmenleri özel bir eğitimden geçmeli mi? Geçmemeli mi?" sorusuna henüz kesin bir cevap verilmemiş olduğu anlaşılıyor.

İlk öğretim davasıyla ilgilenenlere bu eserin faydalı ilhamlar vereceğine şüphe yoktur.

TERBİYE VE TEKNOLOJİ

(Unesco : 15 Kasım 1952)

“Teknik tekâmül ve sosyal gerginlikler” ile ilgili konular arasında yer alan bu eser, milletlerin kendi bünyelerinde ve milletlerin birbirleriyle olan münasebetlerinde modern tekniğin rolü ve bir memleketin terbiye sistemini teknik ihtiyaçlarıyla ahenkleştirmek için üye Devletlerce kullanılan metotların tetkiki gibi mülâhazalara, cevap vermek için teknik öğretimin mahiyeti ve ameli değeri üzerinde Unesco'nun açtığı milletlerarası bir anketin sonuçlarını ihtiva etmektedir. Girişte bu ahenkleştirme konusunda milletlerarası mütehassıslar heyetince tesbit edilen hükümler hülâsa olunmakta, müteakip bölümlerde açıklanmaktadır. Kipta bahis konusu olan verilerin ve kanaatların ne tam sayılabileceği, ne de UNESCO'nun mesuliyetini gerektirebileceği kayıt olunmaktadır.

Bu fransızca eser içinde : Teknolojik bir cemiyette öğretim meselesi (giriş), teknik ihtiyaçların takdirinde ve iyi kavranmış olan bir öğretim sisteminin hazırlanmasında önceden sosyal bir görüş gerekliliği (Bahis : I), derhal alınacak tedbirler ve müstakbel politika (II); Teknolojik bir cemiyette genel öğretim programları ve telâkkisi (III); Teknik öğretim programları ve insanın topyekûn gelişmesi (IV); öğretim ve meslekî sahada intibak yetkisinin gelişmesi (V); Teknolojik bir cemiyette kızların ve kadınların terbiyesi (VI); öğretim ile, tekâmül halinde bulunan teknolojik bir cemiyetin ihtiyaçları arasında dinamik "corrélation" sağlamağa has idarî tedbirler (VII) incelenmekte olup Unesco ana sözleşmesine uygun olarak mil-

letlerarası bir tavsiyenin yapılabilmesi maksadiyle üye devletlere hitaben "bir sual listesi" (Netice) verilmektedir. Zeyiller halinde öğretim sistemleri ve modern teknik konferansına iştirak edenlerin isimleri (zeyil : A), 1840 dan 1940'a kadar Birleşik-Devletlerde sanayi ile diğer servisler arasındaki işçilerin nisbî dağılışı (B), türlü öğretim yıllarının tasnifi ve türlü meslekî guruplarda ortalama tahsil yılları (C) ve bir Index yer almaktadır.

Bu kitapta, makinenin kölesi olan insana makinenin efendisi olmayı öğretmek; mühendislerin araştırmaları neticesi olarak, verilmekte olan teknik terbiyenin yetersizliği karşısında, insanı teknik bir

cemiyete intibak ettirmekten ziyade, her sahada tam gelişmiş fertler yetiştirmek düşüncesi hâkimdir. Ancak bu insanların "devrin maddî ve manevî ihtiyaç ve icaplarını karşılayabilmesi için, yaşadığı sanayileşmiş cemiyeti tetricî bir şekilde değiştirebilecek" insanlar olacağı kanaati belirtilmektedir.

Teknik ilerleyişin dünyanın manzarasını değiştireceği, fakat "bünyesi uzun vadeli ihtiyaçlara uymayan her öğretimin de yalın" olduğu; yaşanılmıyacak bir hayata hazırlanan millet veya ferdin tehlikeli bir durumda bulunduğu açıklanmaktadır.

Üstelik, meselenin milletlerarası mühim bir manzara arz etmekte olduğuna

işaretle: "Gençliği fiilî olarak kendi hayatı olacak bir hayata hazırlayacak yerde cemiyetin uzun zamandan beri köhne bir anlayışına cevap teşkil eden bir öğretim yaparsa, bu demektir ki o yeni nesilleri psikolojik, içtimai ve iktisadî mahiyette bir takım korkunç gerginliklere maruz bırakır. Buna karşı da, öğretim, makineleri işletmek için bir takım köleler yetiştirmek vasıtasından başka bir şey görmeyen sanayileşmiş bir memlekette de, sâde insanlığa karşı bir cinayet değil, aynı zamanda komşuları için daimî bir tehlike teşkil eder" denilmektedir.

Kitap 72 sahife olup fiati 200 franktır.

H. R. A.

T. C.
ZİRAAT BANKASI

YURT İÇİNDE 461 ŞUBE VE AJANSI, DÜNYANIN
HER TARAFINDAKİ MUHABİRLERİYLE SAYIN
MÜŞTERİLERİNİN EMRİNDEDİR.

VADELİ, VADESİZ TASARRUF HESAPLARI
1954 İKRAMIYE YEKÛNU :

1.500.000 Liradır

BU ZENGİN PLANDA

EVLER, APARTMAN DAİRELERİ, TRAK-
TÖRLER VE AYRICA DOLGUN PARA
İKRAMİYELERİ BULUNMAKTADIR.

İŞTİRAK ŞARTLARINI ŞUBE VE AJANSIMIZDAN
ÖĞRENİNİZ.

SÜMERBANK

SERMAYESİ : 200.000.000 TÜRK LİRASI

Vadeli, vadesiz küçük cari hesaplar için yılda

16 ÇEKİLİŞ

Apartman katları ve daireleri, müstakil evler, otomobiller,
2000 altın ve her keşidede çeşitli para ikramiyeleri.

Ayrıca vadeli ve 6 ay çekilmeyen vadesiz mevduat sahiplerine
yünlü (hah hariç) ve pamuklu satışlarında tenzilat

SARTLARI GİŞELERİMİZDEN ÖĞRENİNİZ.

HER 150 LİRA İÇİN BİR KUR'A NUMARASI.

Umum Müdürlüğü: Ankara, Merkez Müdürlüğü: Ankara, Şubeleri: Adana,
İstanbul, İzmir, Kayseri, Ajansları: Bahçekapı, Beyoğlu (İstanbul).
Bürosu: İskenderun.

Sümerbank'ın müesseseleri :

- Sümerbank Alım ve Satım Müessesesi — İstanbul
- Sümerbank Ateş Tuğlası Sanayii Müessesesi — Filyos
- Sümerbank Bakırköy Pamuklu Sanayii Müessesesi — İstanbul
- Sümerbank Bursa Merinos ve Hereke Yünlü ve Hah Dokuma Sanayii Müessesesi — Bursa
- Sümerbank Çimento Sanayii Müessesesi — Sivas
- Sümerbank Defterdar Yünlü Sanayii Müessesesi — Defterdar/İstanbul
- Sümerbank Deri ve Kundura Sanayii Müessesesi — Beykoz/İstanbul
- Sümerbank Ereğli Pamuklu Sanayii Müessesesi — Ereğli/Konya
- Sümerbank İzmir Basma Sanayii Müessesesi — İzmir
- Sümerbank Kayseri Pamuklu Sanayii Müessesesi — Kayseri
- Sümerbank Kendir Sanayii Müessesesi — Taşköprü
- Sümerbank Malatya Pamuklu Sanayii Müessesesi — Malatya
- Sümerbank Nazilli Basma Sanayii Müessesesi — Nazilli
- Sümerbank Pamuk Satınalma ve Çırçır Fabrikaları Müessesesi — Adana
- Sümerbank Selüloz Sanayii Müessesesi — İzmit
- Sümerbank Sunğıpek ve Viskoza Mamulleri Sanayii Müessesesi — Gemlik
- Türkiye Demir ve Çelik Fabrikaları Müessesesi — Karabük

Sümerbank'ın teşebbüsü :

- Kütahya Keramik Fabrikası

Alım ve Satım Müessesesinin toptan ve perakende mağazaları ;

Adana, Ankara, Bursa, Diyarbakır, Erzurum, Eskişehir, İstanbul
(Bahçekapı ve Beyoğlu), İzmir, Konya, Kayseri, Malatya, Samsun,
Trabzon, Zonguldak.

Fiyatı: 50 Kr.